

Samvirke

NR. 10, 1966, 1. JUNI

Verdens nordligste St. Hansbål kan man roligt kalde denne flammende stabel vraggods. Fotografiet er taget under en St. Hansfest på den arktiske øgruppe Svalbard, om hvilken der fortælles nærmere i en artikel inde i bladet.

- og til det afgørende nederlag

I denne måned er det 25 år siden, Hitler-Tyskland startede krigshistoriens største angrebsaktion, Operation Barbarossa, som skulle have knust Sovjetunionen, men endte fire år senere i Berlins ruiner. I artiklen her fortælles om de første måneder af denne krig

I år vil mellem 20 og 30 millioner mennesker dø af sult i Rusland...

Dette skøn blev afgivet af rigsmarskal Göring kort efter, at den tyske værnemagt var gået til angreb på Sovjetunionen. Han noterede den ventede hunger-katastrofe med tilfredshed. Det var simpelthen et led i de tyske nazi-lederes planer, at millioner af russere skulle sultes ihjel. Når hungersnød, epidemier, koncentrationslejre, krigshandlinger og massehenrettelser havde reduceret befolkningen tilstrækkeligt, kunne resten imødeses en fremtid som slavearbejdere for det germaniske herrefolk.

En anden af nazispidserne, Martin Bormann, resumerede perspektivet på denne måde: *De slaviske folk skal arbejde for os. De af dem, vi ikke har brug for, kan dø. Derfor er tvangsvaccination og tysk sundhedsorganisation overflødig. Højere uddannelse er farlig. Det er nok, hvis de kan tælle til 100. Enhver dannet person er en fremtidig fjende. Religionen overlader vi dem som et middel til adspredelse. Af levnedsmidler vil de kun få det absolut nødvendige. Vi er herrene. Vi kommer først.*

Med det kendskab, man havde til nazisterens mentalitet og metoder, kunne det ikke overraske, at deres krigsmål var et barbari i hidtil ukendt målestok. Det, som forbløffede verden i sommeren 1941, var den lethed, med hvilken de syntes at skulle gennemføre deres planer.

Kl. 3,15 om morgenen den 22. juni 1941 startedes den tyske krigsmaskine på Østfronten. Styrken omfattede ca. 3 millioner mand, opdelt i tre hovedgrupper, der fungerede som hver sin uhyre stødkile: en nordgruppe med sigte mod Leningrad, en midtergruppe (den stærkeste) som pegede mod

Moskwa, og en sydgruppe, hvis mål var det russiske kornkammer i Ukraine, det industrivigtige Donetsk-område og derefter oliefelterne i Kaukasus-egnene. Det militære endemål var en besættelse af hele den europæiske del af Sovjetunionen frem til en lige linie mellem Hvidehavet og Det kaspiske hav.

De tyske armeer udgjorde krigshistoriens vældigste angrebshær, og de trængte frem i et uhørt tempo. Efter tre ugers forløb stod tyskerne i Smolensk – 700 kilometer fra grænsen og kun 300 kilometer fra Moskwa. Samtidig var Nordgruppen nået til et punkt 115 kilometer fra Leningrad. Tilsyneladende var det russiske forsvar ved at gå fuldstændig i opløsning. Alt syntes at bekræfte Hitlers profeti: *Vi behøver blot at sparke døren ind. Så styrter hele den rådne bygning sammen med et brag.*

Den 14. juli bebudede han en reduktion af de tyske hærstyrker i den nærmeste fremtid, og han følte det endog nødvendigt at udarbejde direktiver om, hvordan man skulle forholde sig, når Leningrad og Moskwa opgav kampen.

En kapitulation af de to byer må ikke modtages, hed det. Føreren har besluttet at udslette St. Petersburg (Leningrad) fra jordens overflade. Denne storbys fortsatte eksistens efter at Rusland er besejret, er uden interesse... *Det er hensigten at omringe byen og jævne den med jorden med artilleri og fortsatte luftangreb... I denne krig for vor eksistens har vi ingen interesse i at bevare selv en del af denne storbys befolkning.*

Også militære fagfolk i og uden for Tyskland mente, at den faktiske afgørelse var faldet på mindre end en måned. *Det er næppe for meget sagt, at felttoget mod Rusland er blevet vundet på fjorten dage,* skrev den tyske hærers generalstabschef, Halder, den 3. juli i sin private dagbog. Omtrent samtidig meddelte USAs generalstab fortroligt den amerikanske presse, at Sovjetunionens sammenbrud kun var et spørgsmål om uger.

Det almindelige indtryk i verdensoffentligheden var utvivlsomt, at det røde imperium allerede nu havde vist sig at være en kolos på lerfodder, og at dens skæbnetime var inde. Dette synspunkt vandt så meget lettere udbredelse, som talløse russiske emigrantforfattere år ud og år ind havde prædikeret, at de russiske folkemasser ved først givne anledning – i særdeleshed et alvorligt militært

nederlag – ville rejse sig til oprør mod Stalins despotiske og uduelige styre.

Det var omtrent så forkert som tænkes kunne. Hvordan Stalins anseelse i det russiske folk end har været før og siden – under krigen blev han et nationalt samlingsmærke. Han holdt sin første radiotale efter at krigen havde været i tolv dage, altså i et øjeblik, da nationen syntes at stå ved en afgrund. Alligevel lykkedes det ham, skriver den engelske Ruslands-ekspert, Alexander Werth, med få ord at genskabe håbet for ikke at sige forvisningen om, at Rusland til slut ville sejre.

Det var i denne tale, Stalin proklamerede den brændte jords politik: *... ikke én eneste jernbanevogn og ikke ét eneste lokomotiv, ikke ét kilo korn og ikke en eneste liter brændstof må falde i fjendens hånd. Alt af værdi må ubetinget tilintetgøres, dersom det ikke kan føres med på et tilbagetog...*

Ved samme lejlighed kaldte han til partisankrig bag den tyske front. *Den kamp, vi nu står midt i,* sagde han, *er ikke en normal krig, men hele det sovjetiske folks krig mod de tyske, fascistiske tropper...*

Det sidste var mere end en talemåde. Nu kæmper vi for Rusland, og i denne sag er vi alle forenede, sagde en gammel general fra tsartiden, da den tyske pansergeneral Guderian undrede sig over, at ikke engang de overlevende fra det gamle Ruslands overklasse sluttet sig til tyskerne.

Den russiske befolknings modstandsvilje var imidlertid langt fra det eneste, tyskerne havde fejlvurderet. I virkeligheden var de horribelt dårligt underrettet om den modstand, de havde givet sig i kast med. Da den tyske generalstab i sommeren 1940 begyndte planlægningen af felttoget, anslog den antallet af russiske divisioner til 50-75.

KRIGENS ANSIGT: VED FRONTEN

Samvirke

39. årgang

Chefredaktør: EGGERT NIELSEN, ansvarshavende

Medarbejdere: Bodil M. Begtrup, Kaj Christiansen og Egon Rasch

Otto Riis, redaktionschef

Redaktionens adresse: Roskildevej 65, Albertslund

Telf.: 64 88 11, udenbys: (01) 64 88 66

Udgiver: Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger

Tryk: Egmont H. Petersen, Gutenberghus

Samvirke påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, der uopfordret indsendes

Ved krigens begyndelse var tallet blevet opvurderet til 200. Den 11. august måtte generalstabschefen konstatere, at der foreløbig var identificeret 360. Nogle af de vigtigste russiske våben var ligeledes en komplet overraskelse. Det gjaldt bl. a. en ny tankmodel, T-34, som i teknisk henseende var alle de tyske tanks overlegen, og *stalinorglet*, et stykke skyts, som var i stand til at affyre hele byer af raketter.

Også m.h.t. det russiske transportvæsen havde tyskerne regnet forkert. Ikke blot var det mod angribernes forventning i stand til at holde fronten forsynet og at overføre hovedparten af den fjernestlige armé til Europa. Samtidig gennemførtes en evakuering af over 1500 vigtige rustningsfabrikker fra de truede områder i Ukraine og Vestrusland til Ural og Centralasien. Transporten af disse industrieanlæg omfattede 1½ million jernbanevognladninger, som skulle køres tusinder af kilometer, koordineret med flytningen af millioner af arbejdere, opførelse af nye fabriksbygninger, tilførsel af råstoffer o.s.v. Selv i fredstid ville dette være en kompliceret opgave. Gennemførelsen under krigsforhold er en næsten enestående organisatorisk præstation.

Endnu den 3. oktober sagde Hitler i en tale i Berlin: *Jeg erklærer i dag, og jeg erklærer det uden forbehold, at fjenden i Øst er slået ned og aldrig vil rejse sig igen.* Men snart begyndte de mest klartsynede af hans officerer at læse en anden skrift på væggen. *Med forbløffelse og skuffelse*, fortæller general Blumentritt, *opdagede vi i slutningen af oktober og begyndelsen af november, at de besejrede russere syntes ganske uvidende om, at de næsten var ophørt med at eksistere som militær styrke.*

Tyskerne nåede dog både Leningrad og Moskva så nær, at de forreste patruljer søgte ly i nærtrafikkens læskure. En tysk afdeling befandt sig omkring 1. december 25 kilometer fra Moskvas centrum.

Det var vendepunktet – både for krigen og for Hitlertyskland, og dermed for Europa. Om morgenen den 5. december gik russerne

til angreb langs hele Moskwa-fronten med styrker, hvis eksistens det berømte tyske efterretningsvæsen ikke havde anelse om. Offensiven kom så uventet og med en sådan kraft, at hverken den tyske hær eller det nazistiske tusindsårsrige nogen sinde rigtig forvandt virkningerne.

En overgang så det ud til, at Hitlerhæren ville gå til grunde i løbet af et par vintermåneder – ganske som Napoleons armeer i 1812. Både de sultende og frysende soldater og deres militære ledere var ved at blive grebet af panik, og sandsynligvis var det kun Hitlers fanatisme, der hindrede den totale tilintetgørelse. Han udstedte et kategorisk forbud mod enhver yderligere tilbagegang, selv i situationer, hvor de mest indlysende militære grunde talte derfor. Det betød, at mange afdelinger måtte lade sig omringe og tilsyneladende formålsløst ofre, men helhedsresultatet blev, at tyskerne nåede at etablere en sammenhængende front og at holde den, til tøbruddet kom og standsede større operationer.

Endnu i den følgende sommer – 1942 – var Hitler-Tyskland i stand til at samle sig til den krampagtige kraftanstrengelse, som endte med katastrofen ved *Stalingrad*. Men den virkelige afgørelse var faldet i december 1941, da de sejrtriste tyske soldater efter 1000 kilometers fremmarch blev standset 25 kilometer fra målet og jaget tilbage gennem sne og kulde som både tragiske og latterlige skikkelser – indhyllet i uldtæpper, fjerboaer, uldne mavebælter og andre ranede beklædningsgenstande. Myten om den uovervindelige tyske hær var knust så grundigt, at den ikke lod sig genskabe hverken i de tyske soldaters eller andres bevidsthed.

Derimod var den nazistiske umenneskelighed blevet bekræftet til overflod. Tyskerne havde i 1941 taget op mod 4 millioner fanger, og heraf omkring 2-3 millioner. Mange af dem blev direkte sultet ihjel i fangelejrene, andre likvideret allerede på slagmarken. Et stående direktiv sagde, at fangne „kommunister“, „kommissærer“ og jøder straks skulle henrettes. Nogle tyske officerer lod „asiater“ gå med i købet.

Også civilpersoner blev ombragt i million-tal. En enkelt af de fire *einsatzgruppen*, som rykkede frem tæt bag fronten, rapporterede efter et halvt års forløb, at den havde henrettet 229.052 jødiske civilpersoner – mænd, kvinder og børn – i Østersøprovinserne og Hviderusland. Det var specialister fra SS, som stod for de mest omfattende massedrab, men til deres ugerninger kom en række, som iværksattes af regulære militærenheder. Overalt hvor de russiske hære generobrede et område i vinteren 1941-42 stødte de på afbrændte landsbyer, galger med hængte og hobe af mishandlede lig.

En af de mest varige virkninger af det tyske felttog blev derfor et omslag i Rusland, som også kom til at præge Sovjetunionens Tysklandspolitik længe efter Hitlers fald. Indtil 1941 sondrede man i Rusland strengt mellem de nazistiske herskere i Tyskland og det tyske folk, inklusive de menige soldater. Efter få måneders krig opgav man denne forestilling om de „anstændige tyskere“. Stemningen udtryktes nu af *Ilja Ehrenburg* med ordene: *der findes intet skønnere end tyske lig.* Og i *Pravda* sluttede en anden kendt forfatter, *Simonov*, et digt med linjerne: *... dræb enhver tysker, dræb ham altid, ligegyldigt hvornår du ser ham.*

OSTESCONES

200 g Safir mel
75 g reven ost
½ tsk. salt
1 tsk. FDB paprika
1½ tsk. FDB bagepulver
30 g Tre Kroner margarine
1½ dl mælk – gerne sur

Mel, ost, salt, paprika og bagepulver blandes. Margarin smuldreres heri. Mælken tilsættes, og dejen æltes hurtigt sammen. Deles i to lige store portioner. Klappes ud til flade kager, som deles i 4 stykker.

Bagetid: ca. 15 min. ved stærk varme (225°). Serveres flækkede, helst lune og med koldt smør til.

2 smukke

Orkidé-blomster med

SUBSTRAL HVER UGE

Orkideer kræver som regel specielle vækstforhold for at kunne blomstre. Min *Cattleya* står i en almindelig vindueskarm og har alligevel 2 store, smukke blomster, og flere er på vej. Det kan kun være den regelmæssige SUBSTRAL-vanding, der har givet dette resultat.

10/11-65 Fru Betty Hansen
Enighedsvej 5
Albertslund

SUBSTRAL A/S · Kbhvn · Herlev

OG BAG FRONTEN.

Halvanden milliard passeret

SELV ikke i en tid, hvor aktier ofte er spredt på mange hænder, kan noget privat selskab opvise så mange deltagere til en ordinær generalforsamling som FDB. Mere end to tusinde delegerede fra brugsforeningerne i hver eneste egn af Danmark mødte op den 24. maj ved FDBs jubilæums-generalforsamling for at få besked om økonomi og regnskab i landets største virksomhed på hjemmemarkedet, regnet efter omsætning. For det er FDB med sine 1500 mil-

lioner kroner i årligt salg.

Helt præcist blev der i 1965 af FDB og datterselskaber leveret varer ud af huset for 1526 millioner kr., oplystes det på generalforsamlingen. Tallet bliver mere forståeligt, når man „oversætter“ det til, at hver af brugsforeningernes medlemsfamilier gennemsnitlig har fået varer for omkring 2500 kr. fra FDB.

FIRE femtedeile af vare-mængden bestod af fødevarer og kolonial. Om-sætningen heraf nåede

for første gang i FDBs historie op over 1 milliard og blev ialt 1147 mill. kr. Af kød og viktualier, frugt og grønt samt dybfrostprodukter alene afsattes for godt 120 mill. kr., og disse varegrupper løber fortsat forrest i stigningerne, fordi de bringes frem til stadig flere medlemsfamilier i takt med butiksmoderniseringen.

Blandt de varige forbrugsgoder købte forbrugerne gennem FDB 18.500 køleskabe, 26.000 plæneklippere, 8000 hoby-boremaskiner, 7700 vaskemaskiner og 10.000 transistormodtagere.

En væsentlig del af varerne produceres på FDBs egne fabrikker. Egenproduktionen udgjorde sidste år 405 mill. kr. På anlæggene i Kolding og Herstedvester ristedes f. eks. 8 mill. kilo Cirkelkaffe. Sæbefabrikken i Viby, hvor FDB driver ialt 6 fabrikker,

beretter, at vaskemiddelområdet utroligt nok viser en stadig stigende konkurrencekamp, hvor alle reklamemidlerne øges i intensitet, herunder særlig lotterivirksomheden i alle dens afskygninger. FDBs sæbevaskemiddel Super Blenda har dog holdt sin position, endda med en stigning i kvantum på 200 tons. Vaske-middel-krigen er for resten nu så hård, at selv kæmpekoncernen Unilever jamrer over den i sin sidst udsendte årsberetning, hvor der tales om „kamp om markeds-andele af hidtil ukendt format“ og om „den alvorlige klemme, som for-tjenstmarginerne er kommet i“.

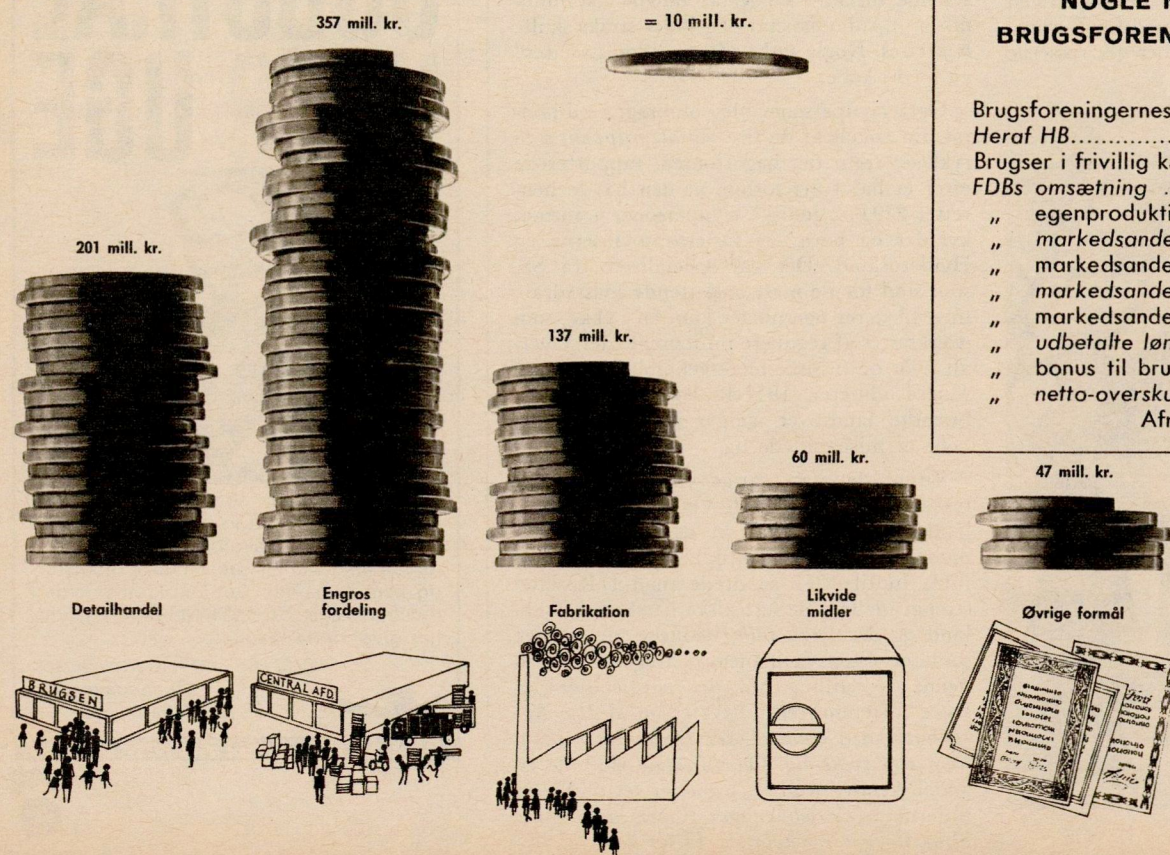
Det nye datterselskab, Engelsk-Dansk Biscuits Fabrik A/S, der blev overtaget af FDB den 1. oktober 1964, gik i 1965 frem i omsat mængde til trods for, at salget til den private handel – hidtil

30 % af fabrikkens om-sætning – faldt bort med overtagelsen. Sikkerheden for faste leverancer til brugsforeningerne har betydet en mere rationel tilrettelægning af produktionen. I 1965 blev omsat 7 % flere varer med 14 % færre arbejdstimer.

MEN brugsforeningerne modtog i 1965 meget andet fra FDB end varer, først og fremmest en strøm af kapital- og konsulentstøtte til at gøre varefordelingen mere effektiv og udvide butiksnet-tets aktionsradius. Mest markant kommer effektiviseringsstøtten til udtryk i arbejdet med den frivillige kæde, der nu omfatter væsentligt mere end halvdelen af alle brugsforeninger. Konsulentindsatsen har især omfattet regnskabsanalyser, salgsplanlægning og sortimentsforbedring.

Desuden er ydet bistand

HVAD ER FDBs KAPITAL INVESTERET I?

NOGLE NØGLETAL FOR BRUGSFORENINGSBEVÆGELSEN 1965

Brugsforeningernes omsætning...	2700 mill. kr.
Heraf HB.....	900 mill. kr.
Brugser i frivillig kæde	900 mill. kr.
FDBs omsætning	1500 mill. kr.
„ egenproduktion	400 mill. kr.
„ markedsandel, kaffe	20 pct.
„ markedsandel, margarine ..	27 pct.
„ markedsandel, havregryn ..	27 pct.
„ markedsandel, frossen kød ..	46 pct.
„ udbetalte lønninger	83 mill. kr.
„ bonus til brugsforeninger ..	6 mill. kr.
„ netto-overskud	15 mill. kr.

Afrundede tal

Tegningen, der er fra FDBs årsberetning, viser, hvad FDBs samlede investeringer på 800 mill. kr. arbejder med. Kapitalanbringelsen i ejendomme, maskiner, lagre osv. er delt op på detail-, engros- og produktionsled. Tilgodehavender hos brugsforeninger er fuldt ud betragtet som investering i detailhandel. „Engrosfordeling“ omfatter centrallagre og hovedkontor. „Likvide midler“ (inkl. værdipapirer) kan ikke deles op, men grupperes for sig. „Øvrige formål“ dækker investeringer, der ikke kan henføres til nogen anden gruppe.

til indførelse af kontant betaling. Pr. 1. marts 1966 havde 553 brugsforeninger med tilsammen 70 % af brugsforeningernes medlemstal og butiksvareomsætning indført kontant. Effektiviseringsbistanden formidles af en ny stab på 48 driftskonsulenter, 7 udviklingskonsulenter og 7 regnskabskonsulenter, udstationeret ved FDBs centralafdelinger rundt om i landet.

Inden for området: butiksudbygning medvirkede FDB ved åbningen af 142 nye eller fornyede butikker, der kostede 30 mill. kr. i investeringer og gav mulighed for 80 mill. kr. årlig ny omsætning.

PÅ generalforsamlingen for få dage siden blev endelig forslaget til overskuddets fordeling forelagt til godkendelse. Efter foretagne afskrivninger og forrentning af fonds var der 16,2 mill. kr. at disponere over inklusive overførsel fra sidste år. 6,9 mill. kr. eller næsten halvdelen udbetales brugsforeningerne som dividende, mens resten anvendes til forrentning af andelskapital (4,7 mill. kr.) og henlæggelse til skatter (3,5 mill. kr.) m. m. Forud for regnskabsafslutningen er udbetalt 5,7 mill. kr. til brugsforeningerne i forskellige former for bonus.

Som beretningen om årets gang viser, er overskudsfordelingen til brugsforeningerne imidlertid kun en enkelt side af arbejdsresultatet. Den linie, FDB har valgt med konsulent-, kæde- og investeringsstøtte til brugsforeningerne som aldrig før, stiller store økonomiske krav, men svarer regning i form af en forstærket position for brugsforeningerne under ét i fremtidens forbrugersamfund.

Hvem vil betale prisen?

DA komiteen til bevarelse af cirkusbygningen i København trådte frem for offentligheden lige efter kommunevalget, håbede vi, den ville se det som sin opgave at gøre debatten om denne sag noget mere realitetsbetonet. Det ønsker den måske også, men så er ønsket i alt fald ikke gået i opfyldelse.

Uanset hvad komiteen selv måtte mene, er der nemlig adskillige af dens tilhængere, som argumenterer ud fra helt fejlagtige præmisser. Navnlig synes man at have haget sig fast i den opfattelse, at „truslen“ mod cirkusbygningen opstod ved, at *Magasinet Anva* købte den. Sådan forholder det sig ikke. Cirkusbygningens skæbne var beseglet, inden den blev solgt til Anva. Det er tidligere blevet fremhævet adskillige gange, også her i bladet, men visse cirkusforkæmpere synes at have en mærkelig evne til at overse denne kendsgerning, og vi føler os derfor nødsaget til at præcisere sammenhængen endnu en gang.

DET, som bragte bygningen og dermed cirkusdriften på dette sted i fare, var den voldsomme stigning i grundpriserne i denne bydel, som efterhånden gjorde cirkusarealet til en af hovedstadens dyreste parceller. Faren blev akut, da den mangeårige ejer (eller ejere) for 4-5 år siden besluttede at indkassere konjunkturgevinsten på lovlig og sædvanemæssig måde, nemlig ved at sælge jord og bygning til dagens pris.

Der foreligger intet som helst om, at den hidtidige ejer havde noget ønske om at sælge specielt til Anva. Hvis der havde meldt sig en køber, som ønskede at hæge om den eksisterende bygning, kunne han utvivlsomt have erhvervet den – forudsat at han ville betale prisen. Men en sådan køber meldte sig ikke. Baggrunden herfor er meget enkel: *prisen var så høj, at den ikke kunne forrentes i løbet af de få timer om dagen, grunden udnyttedes, når den beslaglægges af et cirkus.*

DA Anva kom ind i billedet, stod valget derfor ikke mellem cirkus' forbliven og Anvas udvidelse. Andre kræfter var allerede da på færde for at købe cirkusbygningen – eller rettere sagt *cirkusgrunden* – ikke for at sikre Cirkus Schumanns fortsatte eksistens på dette sted, men for at gennemføre et privat, forretningsmæssigt byggeprojekt på arealet. Havde Anva holdt

sig fornemt tilbage, ville cirkuslivet altså intet have vundet derved. Resultatet var blot blevet, at et privat-ejet kompleks var skudt op som en hindring for Anvas udvidelse.

At fremstille sagen, som om det er Anva, der har skabt truslen mod cirkusbygningen, er altså urimeligt. Men det er desuden ganske urealistisk at fortsætte denne cirkusagitation, med mindre man starter med at give en anvisning på, hvordan man har tænkt sig nu at løse de økonomiske problemer, som for tre-fire år siden hindrede, at bygningen blev erhvervet til cirkusformål. Hindringerne herfor er jo ikke blevet mindre siden – tværtimod.

DEn hårde, økonomiske kendsgerning i denne sag er, at ingen regner med, at cirkusgæsterne vil betale, hvad det koster at gå i cirkus på dette sted, dersom grundens virkelig værdi skal forrentes. Altså måtte en fortsættelse af cirkusdriften forudsætte, at andre betalte et tilskud, hvad enten det skulle være som en engangssum eller som stadige driftstilskud.

Kommunen har meldt hus forbi. *Det er ikke muligt for Københavns kommune under nogen form at medvirke til at redde cirkusbygningen*, siger den konservative borgmester A. Wassard Jørgensen. Overborgmester Urban Hansen har lige så kategorisk erklæret, 1) at han ikke kan deltage i protesten og 2) at kommunen ikke kan gøre noget i denne sag. Også staten har stillet sig afvisende. Det er altså uaktuelt at diskutere, om cirkusdriften eller cirkusbygningen rummer sådanne kulturværdier, at tilskud fra de skatteydere, som ikke går i cirkus, ville være rimeligt. Både fra stat og kommune er det allerede afvist at gribe ind.

Vi har svært ved at se, hvem der så skulle financiere foretagendet, men dermed svæver hele agitationen for at bevare et cirkus just på dette sted efter vor mening frit i luften.

Man kan – alt efter sin indstilling – være mere eller mindre vemodig over denne konsekvens af den økonomiske udvikling. Men de fleste vil vist efter nøgtern overvejelse give os ret i, at dette er situationen – og at det ikke er Anva's skyld, den er opstået.

VI synes, cirkusforkæmperne burde erkende dette og gøre sig klart, at de ville have langt større udsigt til at nå et resultat, hvis de hørte op med at stirre sig blinde på cirkusbygningen og i stedet samlede deres anstrengelser om at finde et sted, hvor Cirkus Schumann kan fortsætte, når det – ad åre – må til at flytte.

Der har været nævnt mange andre muligheder for en placering af cirkus: Tivoli og Bellahøj f. eks. Det ville være en opgave med et virkeligt positivt sigte, dersom cirkuskomiteen og dens tilhængere gik i gang med en kortlægning af disse og andre muligheder, så man kunne finde frem til det bedst egnede sted. Cirkusbygningen ville det ikke redde, men det afgørende må dog formentlig for de fleste være det liv, som udfolder sig i manegen, og endnu har vi ikke set nogen egentlig begrundelse for, at *det* kun skulle kunne trives på et bestemt gadehjørne.

Laksen får en ny chance

i de danske farvande

Kloakudløb og dæmningsanlæg har udryddet laksen i de fleste af Danmarks vandløb. Artiklen her fortæller om et forsøg, man nylig har indledet, på at opbygge en laksebestand i de danske kystfarvande ved at udsætte fiskene direkte i saltvand

ninger af laksefisk i saltvand angår. I virkeligheden befinder vi os på et område, hvor en enorm udvikling har fundet sted i løbet af få år, til gavn for fiskeriet i de indre farvande.

Det hele begyndte i foråret 1958, hvor fiskeribiologerne efter en henvendelse fra fiskeriministeriet gik i gang med at undersøge, om udsætning af havørred i kystområderne kunne blive en rentabel forretning. I årene 1958-1965 har staten derefter hvert forår ladet udsætte ørred i forskellige kystfarvandsområder over hele Danmark.

De udsatte fisk blev alle mærkede med små metalmærker opereret ind i fiskenes rygmuskulatur. Da disse mærker er usynlige for dem, der fanger fiskene igen, blev der yderligere foretaget afklipping af en af fiskenes bugfinner, hvorefter udsætningerne fulgtes op med et propagandaarbejde, som gav oplysninger om mærkemethoden og beskrev, hvordan man skulle forholde sig, hvis man fangede nogle af de mærkede fisk.

Sportsfiskernes indsats

Naturligvis må der gå et stykke tid efter et sådant forsøgs afslutning, før man kan få arbejdet alle de indsamlede oplysninger og besvare det stillede spørgsmål – i dette tilfælde: Kan udsætning af ørred i kystfarvandene betale sig?

Biologerne regner med at have de første resultater klar i løbet af dette år, men allerede for flere år siden greb sportsfiskerne ind, da de forstod, at allerede resultaterne af de første par års udsætninger så lovende ud, set fra en sportsfiskers synspunkt.

Det viste sig nemlig hurtigt, at i hvert fald en væsentlig del af de udsatte ørred forblev i udsætningsområderne og voksede godt der.

Under ledelse af ingeniør Thomas Sørensen startedes Isefjordens Ørredsammenslutning,

der kom til at bestå af interesserede sportsfiskere og erhvervsfiskere, som drev fiskeri i Isefjorden. Man gik i gang med at skaffe penge – 10 kr. fra hvert medlem af sammenslutningen – og for disse penge blev de første ungørred købt og udsat i fjorden.

Det gik godt. Alt tydede på at fiskene trivedes, og sportsfiskerne såvel som de professionelle fiskere begyndte allerede det følgende efterår at fange mærkbart flere ørred. De første udsætninger fulgtes op af flere, sideløbende med statens udsætninger, og samtidig begyndte sportsfiskerne at agitere for deres idé rundt omkring i landet. Gennem et stort og ofte brydsomt arbejde, er det lykkedes at skabe det ene udsætningselskab efter det andet, således at der i dag er 12 sammenslutninger fordelt over landet. Disse sammenslutninger udsætter i år over 100,000 ørred i danske farvande.

Situationen er altså den gladelige, at statens forsøg med ørredudsætninger har båret frugter af uforudsete dimensioner, allerede inden de er fuldt afsluttede, og så vidt man har kunnet skønne, kan succes'en fortsættes fremover.

Atter laks i de danske fjorde?

Men hvorfor går man så i gang med udsætningerne af laks? – Jo, der er flere grunde til at forsøge lakseudsætninger i kystfarvandene.

For det første vokser laksene, når de befinder sig i saltvand, endnu hurtigere end ørred, og med de priser, der betales for laksene, betyder et par kilo mere temmelig meget.

Selv om laksene er dyrere i anskaffelse end ørred og vanskeligere at have med at gøre, fordi de er langt sarrere, kan deres evne til at vokse sig store i løbet af forholdsvis kort tid, måske blive afgørende for, om lakseudsætninger kan betale sig. Det

TEMMELTUPÅAGTEDE, i ly af et lille gult telt, bygget specielt til opgaven med ovenlysvinduer og varmeapparat, sad et lille hold fiskeribiologer i dagene 24.-25. marts ved Bramsnes-Vig i Isefjorden, og gennemførte et bemærkelsesværdigt eksperiment. De mærkede tusinde unglaks og udsatte for første gang i Danmark laks direkte i saltvand.

Hidtidige udsætninger af laks er altid foregået i ferskvand, men de tusinde ca. 15 cm lange unglaks var alle på udvandringsstadiet – lige klar til at stryge ud og tage det store salte „spisekammer“ i besiddelse.

Allerede få dage efter denne udsætning blev tusind andre unglaks sluppet ud i den vestlige Østersø – ved Als – og med disse udsætninger i to forskellige kystområder, er der måske startet en udvikling, som vil få stor betydning.

Selv om disse lakseudsætninger direkte i kystfarvande er de første her hjemme, står man ikke på bar bund, hvad udsæt-

Moderne træletter

– med god pasform. De er lige nødvendige på landet og i byen – indendørs og udendørs. Giv fødderne hvile sommer og vinter med Codan træletter!

Hvid, alle størrelser kr. 24,85
Sort, alle størrelser kr. 27,85

	sort	hvid
Str. 35 dessin	79 00 15	79 01 15
» 36 »	79 00 16	79 01 16
» 37 »	79 00 17	79 01 17
» 38 »	79 00 18	79 01 18
» 39 »	79 00 19	79 01 19
» 40 »	79 00 20	79 01 20
» 41 »	79 00 21	79 01 21
» 42 »	79 00 22	79 01 22

BRUGSEN

er klart, at jo større fiskene er, jo færre behøver man fange for at dække udgifterne ind.

Men der er flere grunde til at man gør dette eksperiment, og blandt de væsentligste er, at laksenes naturlige muligheder for at trives i Danmark er meget små i dag. Laksene må som bekendt lægge deres æg i vandløb med koldt rent vand og tilbringe deres første leveår i sådanne vandløb. Yderligere søger de, når det bliver deres tur til at forplante sig, altid tilbage til det vandløb, hvor de selv er kommet til verden. Afskæres de af en eller anden grund fra at komme ind i dette vandløb – måske på grund af forurening, regulering, forgiftning el. l. –

går den pågældende bestand simpelthen til grunde.

For år tilbage uddøde Danmarks største naturlige bestand af laks – Gudenåbestanden – da man byggede Tangeværket, og kun meget få vandløb giver i dag mulighed for laksefangster. Måske kan udsætningerne i saltvand rette forholdet op, så laksen atter kan blive et almindeligt fangstobjekt i de danske fjorde.

Dansk - svensk - tysk samarbejde

Naturligvis har man også skelet lidt til resultater udefra, inden man begyndte. I Sverige er der foretaget flere forsøg

med udsætninger af laks direkte i Østersøen, og man har opnået overraskende gode resultater. Det har vist sig, at procenten af genfangne fisk har været lige så god som ved udsætninger i elvene, men man kan ikke uden videre slutte, at de danske forsøg vil give samme gode resultater. Det er en næsten uendelig række forhold, der spiller ind, forskellige fra det ene vandområde til det andet, men biologerne har taget hensyn til alt hvad man ved om udsætning af laks, og i øvrigt bygget på erfaringerne fra udsætninger af de nært beslægtede ørred.

De tusinde laks der udsattes fra Als, er Danmarks første bidrag til et samarbejde mellem Sverige, Tyskland og Danmark, som har til hensigt at vedlige-

Ved siden af fiskeribiologernes telt ligger en stor køkkenmødding fra stenalderen og fortæller, at vore forfædre i oldtiden kunne delikatere sig med østers og laks. Nu flere tusinde år efter var der altså – i hvert fald en kort stund påny laks i Isefjorden.

Vi klarer os selv!

- med MLU's Ungdomsforsikring

MLU's Ungdomsforsikring imødekommer ungdommens ansvarsbevidsthed overfor egen fremtid og andres velvære.

LØSØRE	15.000
ved brand, tyveri, storm- og vandskade etc.	
ULYKKE	50.000
+ MLU-TILLÆG	50.000
BEGRAVELSESHJÆLP	1.000
ANSVAR	50.000
ved skader på ting og dyr	
ANSVAR	450.000
ved skader på personer	
SIKRING i alt	616.000
FOR KUN 34 KR. OM ÅRET	

Kun een police. Kan tegnes af ugifte under 33 år. Første år betales stempelegift til staten kr. 5,50.

MEJERIERNES OG LANDBRUGETS ULYKKESFORSIKRING G/S

Indsendes i lukket kuvert til
MLU
 Vester Farimagsgade 19, V
 Send mig brochure om MLU's Ungdomsforsikring
 Navn
 Adresse
 Postdistrikt

holde bestanden af laks i Østersøen, hvor danske fiskere jo fanger store mængder af de kostbare fisk. Slår forsøget an, vil det blive fortsat til gavn for det indbringende fiskeri. Disse laks er østersølaks, medens de 1000, der udsættes i Isefjorden, er laks af atlantehavsstammen – kunstigt klækket, og opvokset til udvandringsstørrelse i *Spjarup Dambrug* i Jylland.

Der er en teoretisk mulighed for at disse fisk, efter udsættningen søger bort fra danske farvande, helt ud i Atlanten, hvor der er ret små chancer for, at de skal blive fanget. Derved bliver det muligt, at en væsentlig del af dem vender tilbage til Isefjorden som store fisk, så danske fiskere selv kan få glæde af dem.

Alle de udsatte laks i begge farvandsområder er forsynet med et lille rødt plasticmærke i ryggen. Til forskel fra ørrederne sidder laksemærkerne udvendigt på fiskene, let synligt, og det er meningen, at de fiskere, der genfanger fiskene, skal klippe mærket af og indsende det til Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser. For de udsatte ørred gælder, at man skal indsende hele fisken, hvis den har afklippet bugfinne – og hvis den er over minimalstørrelsen, i modsat fald skal den genudsættes. Også laks skal naturligvis genudsættes, hvis de ikke holder mindstemålet: for laks i Østersøen 60 cm, i andre farvande 40 cm.

Det er af største vigtighed, at de mærkede fisk registreres, når de genfanges, og enhver kan se, at blot der sløses i nogle få tilfælde, kan det f. eks. for lakse-nes vedkommende forrykke hele resultatet af undersøgelsen.

Alle der har interesse i, at de danske kyster befolkes af gode værdifulde spise-fisk, kan være med til at sikre, at staten fremover vil investere i udsætninger af sådanne fisk, ved at være opmærksomme på de mærkede fisk, og sørge for, at mærker eller fisk kommer biologerne i Charlottenlund i hænde.

WIEDEMANN.

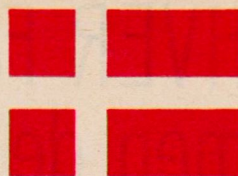

▲ De mærkede laks sættes ud i en bæk – og sætter straks kursen ud i Isefjorden.

◀ Der mærkes laks i fiskeribiologernes telt. Hver enkelt laks måles – det er det, der sker på billedet her – inden den mærkes. Når den så genfanges, kan man se, hvor meget den er vokset.

Brugsen - idag
som dengang
- en ven i købet

EN IDE BLI'R
100 AR

MAJOR HJÆLP HVERDAGS GLÆDER!

Hver dag overkommer De det utroligste; men alligevel får De tid til at slappe af - når De har de moderne MAJOR »hushjælpere« fra BRUGSEN til at tage slæbet!

MAJOR COMBI 225

Den pladsbesparende, rummelige kombination til det moderne køkken: Ca. 150 l køleskab og ca. 70 l dybfryzer med særskilt dør. 1400×595×660 mm. - Leveres højre- eller venstre-hængt.

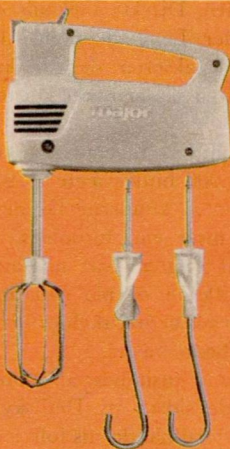
1265,-

MAJOR FULDAUTOMATISK VASKEMASKINE

Tøjet bliver effektivt renvasket, skyllet og centrifugeret. - Med 6 vaskeprogrammer - alt hvad De har brug for - 2 motorer, kapacitet 3-4 kg. 220 eller 380 volt vekselstrøm. 815×595×580 mm.

2065,-

major HÅNDMIXER

er forsynet med en meget kraftig motor. Den kan det hele - og har et stort udvalg af ekstraudstyr. Med ophæng, 2 piskeris og 2 dejkroge med spiraler.

110,-

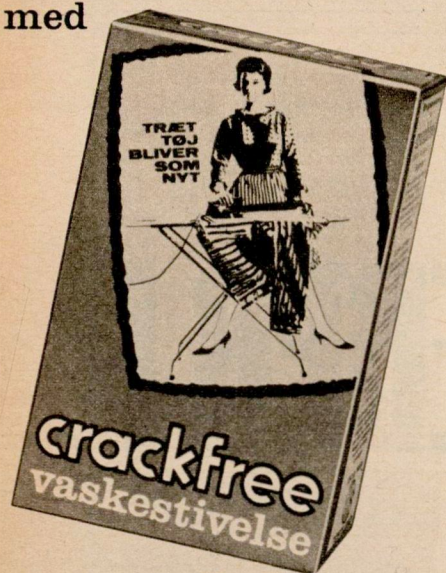

BRUGSEN

TRÆT TØJ BLI'R SOM NYT

og strygningen går som en leg

med

crackfree
vaskestivelse

HVER FJERDE VÆGT SNYDER men de fleste snyder sælgeren

HVER fjerde vægt inden for detailhandelen i Danmark vejer forkert! Husmødrene behøver dog ikke ærgre sig hverken gule eller grønne af den grund. Justervæsenet står nemlig inde for, at det i overvejende grad er de handlende, der snyder sig selv!

Det hører til sjældenhederne, at den officielle kontrol kan afsløre en købmand, en slagter eller en grønthandler, der har pillet ved vægten for med fuldt overlæg at snyde sine kunder. Handelsmanden, der fastgjorde et sølvspænde fra en gammel bibel under den ene vægtskål, er et af de skrappeste eksempler på vægtbedrageri. Et mere anvendt trick er at placere et gummibånd mellem vægtskålen og vægthuset – så får kunden med garanti for lidt i sin pose!

Husmoderen har slet ikke så helt ringe kort på hånden, hvis hun vil kontrollere, om der vejes korrekt af. Kunden har først og fremmest krav på at se hele vejningsprocessen. Vægten

sted hvert fjerde år. Det vil sige, at der kontrolleres ca. 11.000 vægte om året.

Kontrollen er altid uanmeldt, og ofte tager hele eftersynet kun få minutter. Politimanden, efterter,

- * om viseren på vægtskalaen står på nul,
- * om vægten er rigtig opstillet,
- * om en efterprøvning med lodder giver de rigtige udslag, og
- * om plomberingen fra forrige kontrolbesøg er urørt.

Hvis vægten er unøjagtig, får den handlende en måned til at bringe justeringen i orden. Hvis den til den tid stadig ikke er i forsvarlig stand, rykkes der meget kraftigt. Og så falder bøderne – fra 100 til 500 kroner.

Det er Justervæsenet, der kontrollerer politiets arbejde, som i år udvides yderligere. Grønlands vægte er ikke tidligere blevet kon-

Gammeldags vægte forsvinder – fordi de vejer for langsomt

må derfor ikke stå på bagdisken, skønt det forekommer i adskillige forretninger. Der må ejheller være stablet konserver eller andre varer op foran vægten, så køberen ikke kan se skalaen.

Hvis viseren står på nul, før vægten belastes, og der bliver vejret rigtig af, er alt sandsynligvis i skønneste orden. Direkte mekaniske indgreb er sjældenheder. Langt de fleste tilfælde af snyd er billige fiksfakserier, der alle kan afsløres ved, at pilen på skalaen ikke starter ved nulpunktet.

Siden der blev indført regelmæssig kontrol af landets godt 44.000 butiksvægte i 1950, er sandsynligheden for, at kunderne får det korrekte mål, blevet mere end fordoblet. Langt over 50 procent af vægtene var unøjagtige i begyndelsen af 1950'erne, og når situationen i dag er blevet så meget bedre, skyldes det såvel bedre kontrol som bedre vægte.

Der er udskiftet i tusindvis af gamle og umoderne vægte de sidste år. Det skyldes i mange tilfælde, at detailhandelens folk har fået øjnene op for, at det naturlige slid på en vægt næsten altid medfører, at de handlende snyder sig selv. Det kan simpelthen ikke betale sig for købmanden at spare de 200 kroner, som en justering koster.

Kontrollen, der varetages af såvel civilpolitiet som det uniformerede politi, finder kun

Et lod kan blive for tungt af at blive brugt

trolleret, men det sker fra og med i år. Man har i Danmarks nordligste amt hidtil klaret sig ved hjælp af en række special-aftaler mellem Justervæsenet og Grønlandske Handel, medens vægtene uden for Grønlandske Handels domæne ikke tidligere har været underkastet kontrol.

Ifølge loven er det kun de vægte, der bruges i handel ogandel, som er justeringspligtige. Andre vægte er alle forsynet med et skilt: Ujusteret – ulovlig til brug ved køb og salg. Ved at huske denne lille enkelthed kan husmødre altid gardere sig mod at blive snydt af f. eks. gadehandlere med „skæve“ vægte!

De små hånd-bismervægte, som torvekonen og nogle fiskehandlere er eksperter i at manøvrere med strakt arm, fremstilles og sælges kun af Justervæsenet – så de skulle være gode nok! Justervæsenet har endvidere eneret på en lang række måle- og vejeredskaber såsom præcisionslodder, målekar (bl. a. et hektolitermål i træ), målestokke til tekstiler og almindelige lodder af såvel messing som jern.

Denne monopolstilling stammer fra den tid, da Justervæsenet skulle leve af at sælge disse artikler. Den spæde begyndelse blev lagt allerede i 1683, da justermester Ole Rømer (også kendt som astronom og meget andet) begyndte at handle med lodder og målestokke. Det var ham, der grundlagde Justervæsenet, efter at

han forinden havde udformet de første danske standarder til mål og vægt.

I gamle dage blev der gjort stads af vægten. Nu trænges den mere og mere i baggrunden af de færdigpakkede varer, og antallet af vægte i detailhandelen er i klar tilbagegang. Et stort supermarked kan klare sig med en enkelt kontrolvægt som en kundeservice, mens en traditionel købmandsforretning af lignende størrelse skulle bruge mindst syv-otte vægte.

Den gode gamle diskvægt – taffelvægten – findes efterhånden kun i afsidesliggende landhandeler, og modellen med de hængende skåle er også ved at dø ud. Afvejningen går for langsomt, bl. a. fordi det er nødvendigt at bruge lodder. Man ser dog endnu enkelte handlende, fortrinsvis kaffeforretninger, der sætter en ære i at anvende en af de nu umoderne skålvægte, fordi de er meget nøjagtige. Hver lørdag bliver vægten og lodder pudset. Det kan gøres så grundigt, at lodderne bliver slidt og kunderne derfor snydt.

En halv snes af Justervæsenets medarbejdere er beskæftiget året rundt med at justere over 100.000 lodder. Skal vægten korrigeres, er der kun to muligheder: enten er lodderne for lette eller for tunge. Det lyder måske lidt uventet, men ikke desto mindre må værkstedsarbejderne hvert år justere masser af lodder, som er for tunge.

Nu skal også Grønlands vægte kontrolleres af politiet

Det drejer sig især om de galvaniserede mejeri-lodder. De bliver ofte overspulet med varmt vand, så der afsættes et lag kedelsten på metallet. Bestemte kemikalier kan også angribe metallet, så lodderne bliver tunge.

Er lodderne derimod for lette, bankes den prop ud, der findes i alle jernlodder. Der lægges så flere jernstykker ned i det lille hulrum, indtil loddet igen er i vægt!

Efter justeringen er såvel vægte som lodder i prima stand. Der arbejdes med meget små tolerancer, som kun må være \pm en promille – altså en tusindedel – mens brugstolerancen er det dobbelte. Det vil sige, at f. eks. et kilo sukker efter loven skal veje mellem 998 og 1002 gram!

Den ligeledes fireårige kontrol af industriens og grossisternes vægte tager Justervæsenet sig selv af. Det drejer sig om ca. 10.000 eftersyn om året mod politiets nævnte 11.000. At gennemgå f. eks. en kompliceret og hypermoderne industrivægt er dog et noget større arbejde, som ofte tager en hel dag.

Erfaringerne har vist, at industrivirksomhederne går mere grundigt til værks, såfremt der skal pilles ved vægten med bedrageri for øje. Man viger ikke tilbage for at skille vægten ad og foretage mekaniske ændringer. Mange gange er ledelsen imidlertid ikke klar over sådanne ulovligheder. De begås oftere af f. eks.

en lagerekspedient, som ikke kan få sit regnskab til at stemme.

Mange virksomheder er de sidste år gået over til at anvende de mest avancerede elektroniske vægte. De har den store fordel, at her eksisterer slitageproblemet ikke, og de vil sikkert få en meget stor udbredelse, når deres nøjagtighed forbedres yderligere. Endnu har de ofte en fejlmargen på \pm en procent (altså en hundrededel).

En elektronisk vægt er bygget op over en vejecelle, hvis spænding ændres ved tryk. Man måler så i virkeligheden de elektriske spændingsvariationer, og der er så godt som ingen grænser for, hvor tunge genstande en sådan elektronisk vægt kan veje. Det afhænger kun af, hvor meget det er muligt at stable op på vægten. At veje Rundetårn er ikke umuligt – hvis man ellers kan flytte det op på en elektronisk vægt.

Det er dog ikke kun lutter groft målearbejde alt sammen. Der findes herhjemme vægte, som kan registrere brøkdeler af vor mindste vægtbetegnelse, et microgram. Det er en milliontedel gram – 0,000001 gram! En sådan vægt har kun videnskabelig betydning. En kinesisk videnskabsmand har netop, ifølge et AP-telegram, konstrueret en så fintfølelse vægt, at den kan veje et punktum. Det drejer sig om 0,0000005 gram!

Alt kan vejes – fra Rundetårn til et punktum

Den skrappeste vægtkontrol, der bliver udøvet herhjemme, omfatter statsautoriserede vejere og målere – og benzintanke. Justervæsenet kontrollerer en gang om året alle landets 40.000 benzinstandere, hvilket langt er institutionens største indtægtskilde.

Som en trøst til benzinformbrugerne skal tilføjes, at der er meget ringe sandsynlighed for, at De får for lidt af den efterhånden dyrebare væske i tanken. Alle benzinstandere er plomberede af Justervæsenets folk, og benzinstandere har det som købmandsvægte: unøjagtigheder som følge af slitage i årets løb går oftest ud over sælgeren. Selv den mindste skævhed i målet i forbrugerens favør kan blive til årlige tab på mange hundreder eller måske tusinde liter for benzintanken.

De offentlige, senere kongelige og nu statsautoriserede vejere og målere er Justervæsenets kælebørn. Ifølge loven er de underkastet Justervæsenets kontrol, og den foregår betydeligt hyppigere, end paragrafferne foreskriver.

Statsautoriserede vejere og målere kan udstede attester, som har retsgyldighed. Når politiet noterer en vognmand for at køre med overlæs, har lovens lange arm altid en sådan attest i baghånden. Man anser nemlig denne privilegerede måler- og vejerstand for at udføre den mest nøjagtige kommercielle vejning herhjemme.

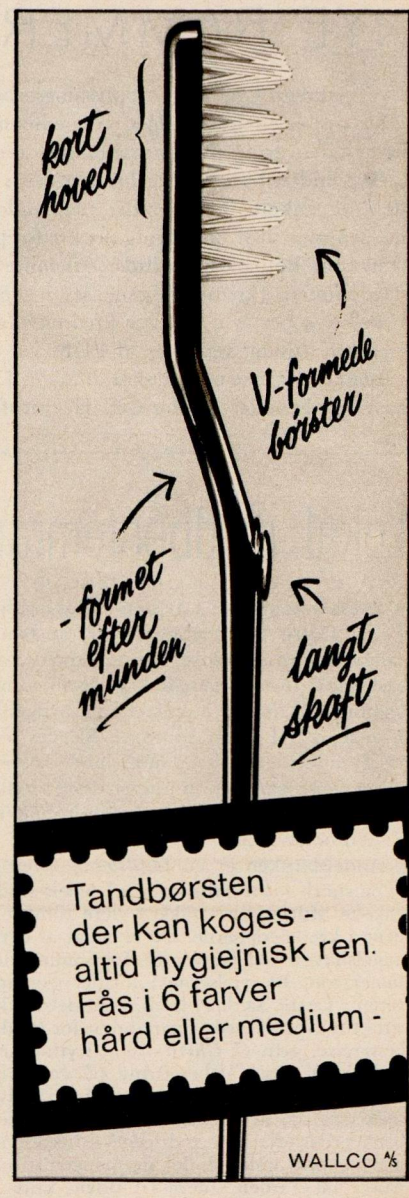
Kurt Bülow.

signalement

af en kvalitets - tandbørste.

Det er vigtigt at tandbørste rigtigt! Derfor er det nødvendigt at vælge den absolut bedste tandbørste - og den hedder JORDAN. Derfor bør De i dag skifte til Jordan - verdens bedste kvalitetstandbørste til børn og voksne.

Jordan®
TANDBØRSTEN

KREDS-OPLYSNINGSUDVALG

Kredsrepræsentant

1 repr.
for
tillids-
medl.,
uddelere,
husmødre,
ungdom.

Kredsrepr.

1 repr.
for
tillids-
medl.,
uddelere,
husmødre,
ungdom.

Kredsrepr.

1 repr.
for
tillids-
medl.,
uddelere,
husmødre,
ungdom.

AFDELINGSOMRÅDETS OPLYSNINGSUDVALG

består af samtlige kredsudvalgs-
medlemmer i området. Disse
kredsudvalg vælges ved de re-
spektive kredsmoder i foråret.
Tillige tiltrædes afdelingsområ-
dets oplysningsudvalg af de
medlemmer af FDBs repræsen-
tantskab og bestyrelse, som er
bosiddende inden for området.
Efter afslutningen af valgene
ved kredsmoderne indkaldes til
et samlet møde for hele afde-
lingsområdet, hvor der vælges
formand samt udpeges et med-
lem af FDBs oplysningsråd.

FDBs OPLYSNINGSRÅD

1 medlem ud-
peget af FDBs
bestyrelse

2 medlemmer
udpeget af FDBs
repræsentantskab

Fem medlemmer
udpeges af de
øvrige ti for at
rådet kan få af-
balanceret sam-
mensætning, og så-
dan at tillids-
medlemmer,
uddelere, hus-
moder- og ung-
domsinteresser
er ligeligt
repræsenteret
i rådet

FDBs OPLYSNINGSAFDELING

rådets sekretær = oplysnings-
afdelingens leder

virksomhedsområde:

Tillidsmands-
oplysning

Husmoder-
oplysning

Ungdoms-
oplysning

Oplysning over
for offentligheden

NYE RAMMER FOR FDBs OPLYSNINGSARBEJDE

NYE vedtægter for FDBs oplysningsarbejde, vedtaget i dette forår, giver nye metoder i valget af medlemmer til FDBs oplysningsråd og desuden en ny sammensætning af rådet.

Som hidtil bygger brugsforeningernes oplysningsarbejde stadig på de i de enkelte FDB kredse bestående *oplysningsudvalg*. De fem medlemmer af hvert udvalg er: kredsrepræsentanten samt repræsentanter for henholdsvis tillidsmedlemmerne, uddelerne, husmødrene, ungdommen (kredsudvalgene ses i skemaets yderste venstre led).

Det nye består i, at disse kredsudvalg fremtidig samles til årlige, regionale møder ved hver af FDBs syv centralafdelinger (andet led i skemaet). Disse møder skal afholdes i forbindelse med FDBs ordinære kredsmoder om foråret. Her drøfter kredsudvalgene arbejdet

og træffer beslutninger, desuden vælger udvalgene i hvert regionalt område en repræsentant til det *landsomfattende* oplysningsråd. Sammensætningen af rådet fremgår af den „lagkagedelte“ cirkel i skemaet.

Yderst til højre i skemaet er placeret FDBs oplysningsafdeling, der virker som sekretariat for oplysningsrådet – foruden ved de funktioner, der i forvejen er pålagt denne afdeling.

I overensstemmelse med vedtægterne for oplysningsrådet skal FDBs bestyrelse vælge ét medlem, og som sådan er udpeget bestyrelsesmedlem *Kristian Nielsen*, Fredsted. De øvrige medlemmer af rådet var endnu ikke valgt, da dette nummer af *Samvirke* gik i trykken.

Lokal medbestemmelsesret, et særkende for Andelsbanken

ANDELSBANKEN holdt i år generalforsamling i *Vejle*. Dette gav mulighed for, at banken samtidig kunne vise sit nyeste provins-bank-sæde for de delegerede. Vejle-afdelingens kontorer er nemlig indrettet i en nybygning, hvor også MLU har kontorer. Således byder to af andelsbevægelsens mest indflydelsesrige økonomiske sammenslutninger deres medlemmer og kunder i Vejle og omegn forbilledlige ekspeditionsvilkår.

Andelsbanken er en *landsbank*. Men der er en stærk *lokal* indflydelse på ledelsen af de enkelte afdelinger – takket være tillidsmændene i kredsledelserne. De er valgt af egnens andelshavere og udøver derfor samme funktioner som bestyrelserne i lokale pengeinstitutter. Dette særlige træk i Andelsbankens struktur fremhævede formanden for bankens bestyrelse, gdr. *C. Christensen*, Ryttergården ved Nexø, i sin årsberetning på generalforsamlingen. Samtidig betoned han nødvendigheden af, at der sker en koncentration i bankverdenen. Den hidtidige struktur med mange, ofte mindre, lokale pengeinstitutter passer ikke uden videre til tidens krav. To træk går igen i mange af de foretagne kon-

centrationer: *enten* opkøbes mindre banker af hovedbanker, *eller* også sammensluttes lokale banker til større, regionale banker. Men hvis man ønsker at opnå koncentrationens fordele og samtidig bevare lokalindflydelsen, byder Andelsbanken i kraft af sin struktur særlige fordele, sagde formanden. Andelsbanken tilbyder derfor samarbejde med provinsbanker og sparekasser, eventuelt sammenlutning. Formanden understregede, at med dette tilbud fulgte muligheden for, at egnen gennem kredsledelse bevarer sin lokale indflydelse. Andelsbanken har allerede overtaget adskillige lokale pengeinstitutter. En fortsat udvikling efter disse linjer betyder, at større opgaver kan løses samtidig med, at lokal indflydelse og medbestemmelsesret bevares.

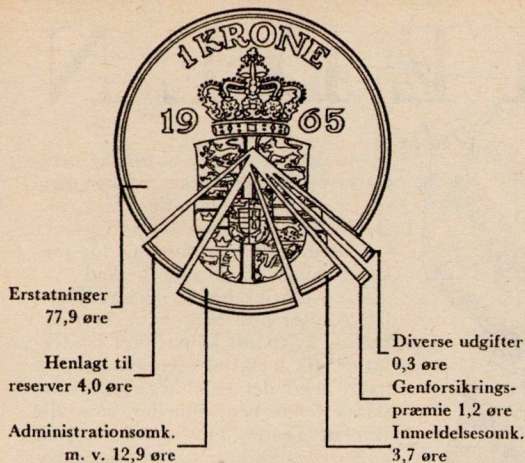
Omfanget af bankernes virksomhed bestemmes imidlertid af den almindelige samfundsøkonomiske udvikling. Formanden udtalte, at det må kræves af finanspolitikken, at der skabes grundlag for balance i økonomien, så restriktioner for kreditgivning kan ophæves, og den meget høje rente kan mindskes.

For adskillige andelselskabs vedkommende er kreditrestriktionernes virkning for-

stærket, fordi konsolidering hidtil ikke har været deres stærke side. I mange tilfælde har medlemmerne nemlig været mere optaget af de øjeblikkelige (kunde)-fordele end af de mere langsigtede fordele, de kan opnå som medejere af andelselskaber. Hvis andelsbevægelsen fortsat skal være et af landbrugets største aktiver, må konsolideringen forstærkes, sagde Andelsbankens formand i sin beretning.

I 1965 har Andelsbanken haft rekordtilgang af andelskapital. Der er nemlig nyttegnet andelskapital for lige ved ti millioner kroner. Andelsbanken kunne i 1965 også glæde sig ved en betydelig indlånssøgning. Ved årets udgang havde banken en sund balance mellem indlån og udlån. Udlånssummen androg 1½ milliard kroner. I 1965 var der ydet 21.000 nye lån og kreditter. Nationalbankens krav om dæmpning af udlånseksansionen havde dog betydet, at ikke alle berettigede låneønsker var blevet imødekommet.

Generalforsamlingen vedtog at udbetale otte procent som udbytte af andelskapitalen. Det er første gang en så høj udbytteprocent er vedtaget i Andelsbanken.

Hver krone af MLUs indtægt blev i 1965 anvendt således.

VINTEREN VAR DYR FOR MLU

ANDELSFORSIKRINGSSKABET MLU har i 1965 haft en meget betydelig netto-tilgang af nye forsikringer. Det gælder især enkelt-ulykkesforsikringen, men også de kombinerede forsikringer som husstandsforsikringen og villaforsikringen viser fortsat fremgang, blev det oplyst på MLUs generalforsamling for nylig.

Formanden, gdr. *Hans Jensen, Bredsten*, nævnte i sin beretning, at selskabet nu er blevet i stand til at yde forsikringstagerne en bedre service, bl. a. ved ansættelse af flere byinspektører og ved oprettelse af filialkontorer i flere byer, hvor MLU ikke tidligere har været repræsenteret.

Præmieindtægten har i 1965 beløbet sig til 151,6 mill. kr., en stigning på 11 mill. kr. i forhold til foregående år.

Om de enkelte forsikringsgrene oplystes, at automobilforsikringen i 1965 har haft 155.000 skader – et acceptabelt forløb, som man kan takke den milde vinter 1964–65 for. Men året sluttede med en stærk stigning i antallet af skader – en udvikling som fortsattes i 1966 i et omfang, som sjældent er set magen til, hvad den sidste vinterperiode til gengæld er i skyld i!

Da MLU for nogle år siden anskaffede et elektronisk regnskabsanlæg, var det i første omgang kun beregnet til bilforsikringen. I løbet af de sidste par år er imidlertid en række andre forsikringsgrene overført hertil, hvorved der er opnået besparelser, som i høj grad har medvirket til at holde administrationsudgifterne nede.

KVINDER FÅR FULD VALGRET I BRUGSEN

Et vigtigt led i brugsens medlemsdemokrati er, at medlemmerne og deres ægtefæller kan møde op på generalforsamlingen og tage ordet. Men når der skal stemmes, har reglen hidtil været, at ægtepar kun har én stemme, hvis ikke begge ægtefæller er indtegnet som medlemmer. I langt de fleste tilfælde er det manden, som benytter ægteparrets stemmeret. Nu har repræsentantskabet tiltrådt, at FDB ændrer den mønstervedtægt, man anbefaler brugsen, således at både mand og kone i enhver medlemsstatus får stemmeret og bliver valgbar. Husmoderen får dermed den indflydelse, som tilkommer hende som administrator af de fleste af familiens dagligvareindkøb.

NYBOE ANDERSEN AFLØSES

FORMANDEN for FDBs bestyrelse, professor *P. Nyboe Andersen* har som bekendt meddelt, at han ikke kan modtage genvalg til formandsposten ved valgperiodens udløb, altså ved udgangen af 1966. Men allerede nu har Nyboe Andersen begyndt en afvikling af nogle af de tillidsposter, han har beklædt som formand for FDB, og det skyldes først og fremmest, at der i modsat fald ville blive foretaget genvalg for en flerårig periode.

Nyboe Andersen trækker sig derfor nu tilbage fra ledelsen af ejendomsselskabet Axeltorhus – andelsbevægelsens vældige kontorhus i Københavns centrum, hvori FDB er medejer – desuden fra ledelsen af Andels-pensionsforeningen samt dobbeltsupermarkedet *Kvickly* i Helsingør.

I Axeltorhus indtræder bestyrelsesmedlem i FDB, gdr. *Søren Rasmussen*, Jorløse, og i Andels-pensionsforeningen bestyrelsesmedlem *Th. Thoustrup*, Mejrup. I bestyrelsen for *Kvickly*, Helsingør, afløses Nyboe Andersen af direktør *P. E. Jakobsen*, FDB.

BRUGSFORENINGS-JUBILÆER

75 år: *Lihme* Brugsforening, 30. maj.
Tyvelse Brugsforening, 2. juni.
Næsby-Rønbjerg Brugsforening, 6. juni.
Nr. Asmintrup Brugsforening, 7. juni.

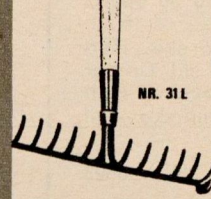
50 år: *Pejrup* Brugsforening, 17. juni.

25 år: *Horne* (Hirtshals) Brugsforening, 1. juni.

MODERNE HAVEREDSKABER DER LIGGER GODT I HAANDEN

RIVE MED LUGEKNIV

»GLEMT« UKRUDT FRA LUGNINGEN FJERNES LET MEDENS DE RIVER

ROSEN-RIVEN »RIVLET«

DEN NYE PATENTEREDE RIVE MED DE »RUNDE SKULDRE« – GAAR SKAANSOMT HELT IND UNDER PLANTERNE HVOR ALMINDELIGE RIVER VILLE HÆNGE FAST

ZINCK GODTHAAB

Der findes **LYSBRO** redskaber til ethvert formål – kvalitetsprodukter med stor slid- og brudstyrke. Med **LYSBRO** i hånden bliver arbejdet en leg. Se efter **LYSBRO**-mærket, det kendte Himmelsbjergtårn, når De køber værktøj. – Det er **DERES** garanti for kvalitet.

Lysbro
 - jordens bedste

der er masser af arbejdskraft i en

Lysbro

hække saks

LYSBRO FABRIKER · SILKEBORG · TELF. (0681) *310

CODAN „SPRINT“

- den helt rigtige til leg og sport!

Smarte, solide lærredssko med skridsikker, transparent sål. De har ventilering og tåforstærkning. Helt rigtige forårs- og sommersko – til at slide på!

Codan »Sprint«, sorte, dess. 8623

Str. 24 – 27	kr. 13,75
» 28 – 31	kr. 15,00
» 32 – 35	kr. 16,50
» 36 – 39	kr. 17,85
» 40 – 47	kr. 19,25

BRUGSEN

VI MØDES I BRUGSEN OG FAR DEL I DIVIDENDEN

SANDHEDEN

om den historiske sandhed

Meget af det, der står i historiske lærebøger og opslagsværker er bygget på halve sandheder og ren opdigt. En vesttysk forsker har samlet en række eksempler, hvoraf vi her bringer nogle af de mest karakteristiske.

Hvad der står i vore historiske lærebøger og opslagsværker, virker ægte og selvfølgelig som „den historiske sandhed“. Millioner af læsere tager det uden videre ad notam, for sagskundskaben må jo vide besked.

Men den er heller ikke ufejlbarlig. Alt for ofte blev en forkert oplysning kritikløst kolporteret fra forfatter til forfatter gennem mange led – med det resultat, at store og skelsættende begivenheder, som alle tror at kende, bliver skildret helt anderledes end deres faktiske hændelsesforløb.

Den vesttyske redaktør dr. Gerhard Prause har i en nylig udsendt bog givet en række eksempler på sådanne historiske legender, grove forenklinger og endda bevidste forfalskninger, deres opståen og afsløring. Nogle går tilbage til romersk oldtid, andre er – som mystikken omkring mordet på præsident Kennedy – af helt ny dato. Men fælles for dem alle er en forbløffende sejlivethed. Fablerne har holdt stand mod alle korrekturer og står stadig „sort på hvidt“ i adskillige skole- og lærebøger, ja endog i seriøse historiske samleværker.

Det er en nyttig bog, fordi den udfordrer til kritisk eftertanke og nødvendig skepsis i en tid, hvor historieforfalskning og klichétænkning kan få de mest skæbnesvangre følger på det storpolitiske plan.

Luthers 95 teser – blev ikke slået op på kirkedøren.

Turisternes gys vigtigere end sandheden

Når turisterne kommer til den blå grotte på Capri, lytter de gysende til lokale fremmedførelsesberetning om tyrannen og vellystningen Tiberius, som her på øen lod foretage massehænetelser og fejrede utrolige sexorgier. Det samme læses om kejseren i talrige historiebøger.

Ansvar for de mildest talt uretfærdige beskyldninger har oldtidens historiske forfattere Tacitus og Sueton. Sidstnævnte var slet ikke historiker, men nedskrev kun pikante anekdoter og romaner. Og den så ofte citerede Tacitus var heller ikke noget sandhedsvidne.

Amerikaneren Thomas Spencer Jerome ferierede på Capri, hørte også om Tiberius' udsævelser og besluttede at undersøge sagen nærmere. Hans omhyggelige og ganske fordomsfri studier giver et helt andet billede af kejseren. F. eks. blev der i hele hans 23-årige embedstid kun afsagt gennemsnitlig 2 (to) dødsdomme om året! Ingen samtidige skrifter har med én linje rettet sådanne anklager mod Tiberius; sladder og bagvaskelsen begynder først 80 år efter hans død.

68 år gammel trak Tiberius sig tilbage til Capri, hvor han levede som en melankolsk idealist, bitter over denne verdens utaknemmelighed. Det har Tacitus uden tvivl vidst. Men med sine „Annaler“ ønskede han at tegne kejseretiden i så dystre farver som muligt. Og derfor gjorde han uden videre Tiberius til en hykler, tyrann og vellystning, hans mor Livia til giftblanderske og morder. Med objektiv historieskrivning har „Annalerne“ intet at skaffe.

Da Jerome fremlagde resultaterne, vakte de ikke begejstring hos italienske faghistorikere. Alle som en modsatte de sig en så vidtgående rehabilitering af den kejser, der nu engang var blevet fordømt. Jerome foreslog, at der på Capri anbragtes en mindetavle for Tiberius. Han ville selv bekoste marmore, og capreserne havde intet at indvende – før

-OG DIVIDENDE OVENIKØBET

BRUGSEN

de læste den indskrift, som amerikaneren foreslog. Så sagde de nej tak. Capri var ikke interesseret i, at den historiske sandhed blev kendt.

Den populære Kolumbus-historie – og den rigtige

I populære skrifter skildres med megen dramatik, hvordan Kolumbus måtte kæmpe mod datidens dumhed og overtro. Kong Johan II af Portugal og hans rådgivere skal have moret sig kosteligt, da Kolumbus erklærede, at jorden er rund, og at man derfor kunne nå Indien ved stadig at sejle vestpå i stedet for rundt om Afrika. Som geniet, der var forud for sin tid, blev han i mange år spottet og udleet, før det endelig lykkedes ham at bevise sin påstand.

Det hele er fri fantasi. I virkeligheden forholdt det sig stik modsat. Datidens sagkyndige var i deres gode ret til at tvivle på Kolumbus, som erklærede jordkloden for meget mindre end den faktisk er og derfor havde beregnet en altfor kort distance over Atlanterhavet til „Indien“. Det var denne afstand, man diskuterede, og ikke jordens kugleform – at jorden er rund, vidste enhver sømand den gang.

Ideen med at sejle vestover til Indien var ikke Kolumbus' egen. Muligheden heraf var længe blevet drøftet, og kun de færreste geografer tvivlede på, at det lod sig gøre. Modstanden skyldtes udelukkende skepsis med hensyn til skibenes aktionsradius, som dengang var meget begrænset.

Skuffet rejste Kolumbus til Spanien. Og atter er det en skrøne, at kongen og hans rådgivere kaldte ham en nar; også her vidste man, at jorden er rund. Men spanierne var mere praktiske, de interesserede sig ikke så stærkt for planens teoretiske sider – derfor fik Kolumbus langt om længe lov til at sejle.

Læsefejl skabte Luther-myte

Næsten alle historieværker og leksika fortæller, at augustinermunken Martin Luther den 31. oktober 1517 kort før klokken 12 slog sine 95 teser (læresætninger) mod handelen med afladsbreve op på indgangsdøren til slotskirken i Wittenberg. Hans drønende hammerslag lød helt ned til Rom og startede reformationen.

Men det passer ikke, selv om der gerne henvises til en øjenvidneberetning skrevet på latin af Luthers elev Johannes Schneider fra Eisleben, kaldet *Agricola*. Den har sætningen „som jeg kan bekræfte“ (*me teste*), og deraf sluttede man, at Agricola var tilstede, da Luther anbragte sine teser på kirkedøren.

I 1960 besluttede lutherforskeren Hans Volz at kigge nærmere på dette håndskrift. Og se: ordene *me teste* findes slet ikke i teksten! Agricola skrev *modeste* „på beskeden måde“. Gennem århundreder var en simpel læsefejl blevet kolporteret fra bog til bog. I virkeligheden står der: Året 1517 lagde Luther i Wittenberg ved Elben efter gammel universitetsskik visse sætninger frem til disputation, dog på beskeden måde og uden at ville udskælde eller fornærme nogen.

I hele manuskriptet findes intet om opslaget af de 95 teser, ej heller nævnes klokkeslettet 12, ja ikke engang den 31. oktober eller slotskirken. Luther selv har i sine omfangsrige værker, talrige breve og biografiske optegnelser aldrig påstået, at han offentligt slået op på kirken i nærheden af Wittenberg slot dagen for allehelgensfesten 1517. Men det viser sig, at samme forord indeholder en masse fejl. Således skriver han helt med urette, at afladsprædikanten Tetzel offentlig brændte Luthers teser, at Luther holdt forelæsninger i fysik (det var i etik), og at han 1511 opholdt sig i Rom. Forordet er altså kun et hastigt nedfældet notat uden dokumentarisk værdi.

Kort efter skrev reformatoren Philip Melancthon ganske vist i forordet til andet bind af Luthers samlede værker: *Brændende af iver for den rette fromhed udgav Luther sine afladstester . . . Disse har han offentlig slået op på kirken i nærheden af Wittenberg slot dagen for allehelgensfesten 1517*. Men det viser sig, at samme forord indeholder en masse fejl. Således skriver han helt med urette, at afladsprædikanten Tetzel offentlig brændte Luthers teser, at Luther holdt forelæsninger i fysik (det var i etik), og at han 1511 opholdt sig i Rom. Forordet er altså kun et hastigt nedfældet notat uden dokumentarisk værdi.

Fortsættes side 17

Jeg er også
gået over til
PRINCE

43F

Ja, rigtige cigaretrygere har valgt Prince, cigaretten med den fine, afrundede blended-tobakssmag plus Whitronfilter, det snehvide fiber-filter, der giver Dem den fulde tobakssmag og det lette træk...

Filtercigaretten med fuld tobakssmag

Er der ikke plads
til søndagsstegen?

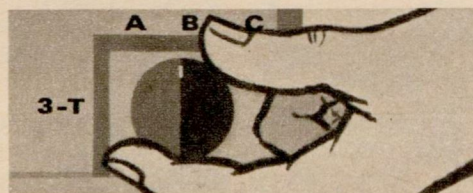
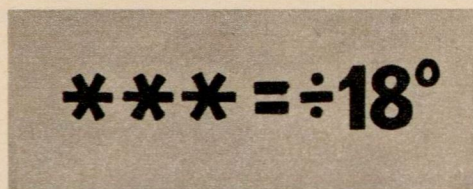
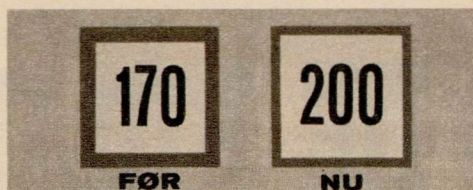
Byt til Atlas Crystal King de
og få de allernyeste fryse-og

Nyhed!

Få et helt nykonstrueret køleskab! Gør alvor af det nu, skift til det revolutionerende, nye Atlas Crystal King de luxe på 200 liter - ikke alene for at få mere plads, men for at opnå helt nye køle- og frysefordele. Blandt andet er frostboksen en rigtig lille hjemmefryser. Atlas gør ombytningen umagen værd, også på langt sigt, fordi Atlas er gennemprøvet kvalitet til mindste detalje. De får et brugsrigtigt, driftssikkert køleskab, som De vil få stor glæde af mange år frem i tiden, når De skifter ud til det nye Atlas Crystal King de luxe 200.

luxe på 200 liter- kølefordele.....!

SE FORSKELLEN

ATLAS
ER BEDRE!

LEVERANDØR TIL DET KGL. DANSKE HOF

Nu større indvendig!

Nyeste, højeffektive skumisoler-
ing giver hidtil største rumud-
nyttelse. De får 200 liter køle-
rum med fuldt udnyttet dor
inden for de samme ydermål,
som tidligere rummede 170 li-
ter, det vil sige 30 liter mere.

Nu dybfrostsikker!

Kun *** afmærkning af frost-
boksen giver international sik-
kerhed for ÷ 18°, der opfylder
de sundhedsmæssige krav til
langtidsopbevaring af dybfrost-
varer. De kan selv dybfryse både
kød, færdigretter og bagværk.

Ny 3-T frostvælger

- regulerer frostboks-tempera-
turen helt selvstændigt! Ind-
stilling til ÷ 6°, ÷ 12° og ÷ 18°,
uden at kølerummet bliver for
koldt. Endnu en fordel: den
tætlukkede frostboks modvir-
ker rimdannelse og fastfrysning.

ATLAS HAR DET STORE UDVALG

Model	Liter ialt	Heraf liter frost	Vejl. pris
Crystal Twin 400 Køleafdeling Kølderkold afdeling	400 215 185	25	1.845,-
Crystal Combina	245	125	1.640,-
Crystal Regent	200	60	1.335,-
Crystal King de luxe 200	200	16	985,-
Crystal King 170	170	16	820,-
Crystal Queen de luxe 140	140	14,5	820,-
Crystal Queen 120	120	10	720,-
Crystal Prince	95	5	595,-
Møbelkøleskab	60	5	1.435,-
Møbelkøleskab u. sideskab	60	5	1.105,-

ATLAS GARANTI OG LANDSOMFATTENDE SERVICE

Hvad der virkelig skete den 31. oktober 1517 var, at Luther sendte de 95 teser i breve til ærkebiskoppen *Albrecht* og biskoppen *Hieronymus* med anmodning om at standse afladsprædikanternes skamløse gæstgæft og bespottelige tale.

Det er en udbredt, men fejlagtig opfattelse, at Luther principielt var imod handelen med afladsbreve. Han angreb kun en ganske bestemt form for afladshandel, nemlig den, der var udskrevet af pave *Julius II* og sat i system af den unge ærkebiskop *Albrecht*. Man solgte nu også aflad til døde, og da næsten alle havde afdøde slægtninge, som de gerne ville købe fri for et par års ophold i skærsilden, gik brevene som varmt brød.

Uden anger, blot mod betaling, tilsagde *Albrecht* dem alle syndens forladelse. Det var her, at Luther så et misbrug og protesterede. For at klarlægge hele problematikken i afladshandelen skrev han de 95 teser som grundlag for en teologisk - ikke offentlig - diskussion. De blev aldrig slået op på en kirkedør.

„Potemkin-kulisserne“ ren opdigt

Kejserinde *Katharina II* foretog i 1787 en månedlang inspektionsrejse gennem det sydlige Rusland og på Krim. Langs ruten havde provinsernes guvernør fyrst *Potemkin* i hast ladet opføre „landsbyer“ af gips, træskeletter og pap. Livegne blev sammen med kvægflokkene flyttet fra sted til sted og agerede befolkning. På den måde fik *Katharina* indtryk af, at hendes land befandt sig i en rig blomstring. Og fyrsten undgik en afsløring af, at han havde soldet tre millioner rubler væk.

Sådan kan man læse i tallose romaner, i historiske værker og tykke leksika. „Potemkins kulisser“ er blevet synonym for blændværk og politisk bedrag. Først for to år siden kunne det fastslås, at det hele er lutter opspind.

1797-99 udkom i Hamburg en *Potemkin*-biografi skrevet af den saksiske diplomat *Helbig*. Dette makværk blev 1803 oversat til fransk, 1811 til engelsk og derefter hurtigt til mange andre sprog og danner grundlaget for bagvaskelsen af fyrst *Potemkin*.

I virkeligheden var han en af Europas store statsmænd og meget af det, han lod bygge, eksisterer den dag i dag - det var nemlig ikke attrapper! Da deltagerne i rejsen kom til *Sevastopol*, hvis opbygning *Potemkin* først påbegyndte tre år forinden, og som nu havde en stor havn, værfter, magasiner, kirker, sygehuse, ja endog skoler, var alle dybt imponerede. Den tyske kejser *Joseph II* deltog inognito som en yderst kritisk iagttagere (det viser hans notater), og blev ligefrem forfærdet over de fremskridt, han så. I byens havn affyrede 40 krigsskibe salutskud til ære for kejserinden og hendes gæster.

Og *Sevastopol* var kun én af *Potemkins* mange betydelige præstationer. Hvor før kun lå nogle usle hytter skabte han den blomstrende ukrainske by *Cherson*. Han grundlagde ved *Dnepr* *Jekaterinoslav* („*Katharinas Ry*“) med et industricenter, universitet, musikakademi, teater o.s.v. En engelsk dame rejste omtrent samtidig, men på egen hånd, gennem de af *Potemkin* koloniserede egne, og fandt ikke lovord nok om deres hurtige udvikling.

Når diplomatens løgnehistorie vandt tiltro overalt i Europa, skyldtes det simpelthen, at man ikke ville eller turde indrømme, at Rusland var blevet en stormagt.

Snart drejede det sig ikke længere om *Potemkins* person, „kulisserne“ udartede til en skæbnesvanger klichéforestilling om hele Rusland og bidrog meget til, at Vesten undervurderede dets kunnen og styrke.

Efter 2. verdenskrig dukkede *Potemkin-kulisserne* op i nye sælsomme udgaver. Da sovjetiske teknikere 4. oktober 1957 som de første fik sendt en kunstig drabant i kredsløb om jorden, var mange af deres vestlige kolleger yderst skeptiske og erklærede, at det hele kunne være ét stort bluffnummer. Signalerne stammede måske slet ikke fra verdensrummet, men blev udsendt et eller andet sted i USSR!

V. J. BRØNDEGAARD.

Billedet til højre: Natmad i det fri – på næsten 80 graders nordlig bredde. Billedet er taget klokken 24 uden brug af kunstlys.

Nogen virkelig konkurrent til Sydens sol og badestrande bliver de arktiske områder måske aldrig på rejsemarkedet, men der er dog flere og flere tegn – selv om det er svage tegn – som tyder på, at det høje nord er ved at vågne op af sin turistmæssige tornerose-søvn.

For en dansker er det naturligt i første række at tænke på Grønland, hvor der allerede i nogle år er udført en turistmæssig pionerindsats. Men nu kan man her i Europa komme endnu længere mod nord. På Svalbard indviede nordmændene i fjor et Nordpolshotel og opnåede en sådan succes, at det genåbnes den 16. juni i år og sikkert også vil blive taget i anvendelse de kommende somre. Det ligger i Ny Ålesund på den 79. breddegrad, hvilket er nærmere Nordpolen end f. eks. Thule.

Blandt de første gæster var fru Bolette-Merete Petri, som her skildrer Svalbardturen:

PÅ SOMMERTUR TIL DE KOLDE

SKIBET, som førte os fra Tromsø mod nord er en af de få – måske den sidste – kulfyrede passagerbåd i europæisk fart. Med den lille, veltjente post- og ekspeditionsdampers styrede vi først mod *Djævelens dansegulv*, som farvandet ved Bjørneøen kaldes. Ved denne klippefulde tågeø var det tidligere skik, at hvalfangere og andre nordhavsskuder holdt rast for at hente vand i en af dens 700 søer. I dag markerer Bjørneøen, at man har tilbagelagt ca. halvdelen af turen fra det norske fastland til Svalbard også benævnt Spitsbergen.

Svalbard er en øgruppe omtrent halvanden gang så stor som Danmark og beboet af ca. 4500 personer. Det er en broget befolkning. En ny æra er brudt ind over disse arktiske egne, efter at der er opstået håb om at finde olie heroppe. En norsk boregruppe opererer på femte år i Grønfjorden, men også andre er på jagt efter Svalbardolie: specialister i oliesøgning fra Rusland og Amerika og flere ekspeditioner, som samarbejder med dem: engelske og franske geo-

Helikopteren er endnu et meget usædvanligt transportmiddel på Svalbard. Den lakrøde, to-etagers maskine, som ses til højre, er af russisk konstruktion. Billedet derover viser skeletter og vraggods på stranden. Klimaet konserverer f. eks. træ næsten uendeligt, og det er derfor tænkeligt endnu at finde efterladenskaber fra dansketiden for 3-400 år siden.

Artiklen fortsættes side 20

KYSTERS LAND

En stor del af Svalbard er – ligesom Grønland – dækket af indlandsis. På billederne herover og herunder ses et par af dens imponerende udløbere – øverst Blomstrandbræen og nederst Kongebræen.

loger, polske glaciologer og meteorologer, belgiske geofysikere o. s. v.

Disse videnskabsmænd vil snart få selskab af forskere fra helt andre videnskabsgrene. På en tundraslette ved Ny Alesund er den internationale rumforskningsorganisation ESRO (af hvilken også Danmark er medlem) i gang med at bygge en satellitstation og et rumforskningsinstitut, som skal stå færdigt til august i år.

I sommer venten man også en filmekspedition fra Sovjetunionen. Russerne vil optage en række scener til en film om polarflyvningens historie i anledning af 40 årsdagen for de første overflyvninger af Nordpolen – nordmanden Roald Amundsens og amerikaneren Byrds togter, som udgik fra Svalbard i 1928.

Hval-eventyret ved Christiansbergen

Det nutidige danske indslag i den kosmopolitiske skare er yderst beskedent. Men i Svalbards historie har danskerne spillet en fremtrædende rolle. Det kan bl. a. aflæses af nuværende og tidligere stednavne. En af de nordvestligste øer hedder *Danskeøen*, det nuværende *Kobbefjord* døbt efter oprindeligt *Københavnshavn*, *Virgohavn* har engang heddet *Christianshavn*, og derudover har der været danske bopladser bl. a. på *Danskenæsset*, i *Magdalenebay* og i *Ulfeldshavn*.

Harde *Christian IV* fået sin vilje, ville hele øgruppen heller ikke hedde Svalbard – et navn, som stammer fra vikingerne og betyder *de kolde kysters land*. Den danske monark foretrak i al beskedenhed at opkalde øerne efter sig selv og valgte navnet *Christiansbergen*. I 1600-tallet førte han en forbitret kamp for at få dette navn godkendt og sin højhedsret over landet stadfæstet.

Efter hans opfattelse af folkeretten havde den dansk-norske krone en guddommelig ret til alle landområder i og ved de nordlige have: Færøerne, Island, Grønland, Christiansbergen, Bjørnøen samt diverse fantasilande, som formodedes at eksistere længere oppe i det udforskede polarhav. Man antog, at disse ukendte områder dannede en landbro mellem den østlige og vestlige halvkugle, og Christiansbergen betragtedes derfor i København som en del af Grønland.

Just i Christian Firtals tid havde en øgruppe som Christiansbergen ikke blot politisk, men også økonomisk interesse. Den var centrum i hvalfangsten på den nordlige halvkugle, som da var ved at slå over i ren rovdrift. I realiteten varede det kun et halvt hundrede år, inden alle de store hvalarter og hvalrossen for altid var udryddet i dette område. Men så længe, hvaleventyret stod på, gik det hektisk til. England, Frankrig, Holland og Hansestæderne ville have deres del af kagen. De sendte hvalfangerflåder mod nord, eskorteret af orlogsmænd, og anlagde trankogier, af hvilke nogle i sommermånederne udviklede sig til hele bysamfund. Ved hollændernes *Smeerenburg* talte man ofte op til 10.000 sjæle og så 100 skibe forankret i bugten.

For at hævde de danske interesser måtte Chr. IV gang på gang udsende orlogsfledder.

At det var togter, man tillagde betydning, fremgår af, at kongens svigersøn, *Corfitz Ulfeld*, nævnes blandt kommandørerne af sådanne ekspeditioner. Der udkæmpedes ligefrem mindre søslag, man tog priser og fanger, skød både i sønk – ja, det udartede ofte til rent søroveri. Særlig slemme var englænderne, som tilmed nød en diplomatisk beskyttelse i kraft af svogerskab mellem den danske og den engelske konge.

Danmark udsendte også ekspeditioner for at lede efter guld og sølv i Nordhavet, og de arktiske lande var i den grad på mode, at en rigsråd hjemme i København holdt isbjørne, som var indfanget på Christiansbergen. Med hvalerne forsvandt interessen for Svalbard i en århundredlang periode, og med afståelsen af Norge i 1814 gled Danmark definitivt ud af billedet. Norges højhedsret er nu fastslået.

Ved de 300-årige grave

Vi fulgte den gamle rute til Danskeøen, hvor det danske hovedkvarter lå fra 1619 til 1660. Stedet er usigelig barskt og trøstesløst. Bratte fjeldsider, nøgne klipper, kælvende bræer, fossende bække.

Det gamle Christianshavns ruiner ligger et stenkast fra ruindyngerne i Virgohavn, hvor den svenske nordpolspioner *Andrée* i 1896-97 forberedte sin af hele verden i spænding imødesete ballonfærd. Fra *Andrée*-lejren vandrer vi ud på en odde.

Her er rester af tranovne, delvis dækket af sne og sten, som smeltet vandet har medført. Afblegede, kantslidte trætønder stikker op af tundraen. Er det mon salttønder eller tranfæde fra danskertiden? Deres alder er ubestemmelig, for i den evige kulde og bakteriefrie polarluft rådner intet. Her er grave og skævtblæste trækors. Forvitrede skeletdele ligger løst mellem ral i forslåede kister. Frosten har sprængt dem, isbjørne og polarræve har rodet i dem.

Den gullig-blege Spitsbergen-valmue og den hvide skørbugsurt med de bittesmå hjerteformede blade ranker sig omkring gravene og forsøger at dække de jordiske rester af danske kongers mænd. Fjeldet overfor hedder *Salatbjerg*, fordi skråningerne er fulde af denne, polarlandenes eneste grønsag.

Edderfugle ruger i dunreder mellem knoglerne. Fatter i sin fjerpragt står vagt ved mutter. Hun kender ikke menneskers ondskab og lader sig klappe, mens hun ligesom blinker til én som ville hun sige: vi skal nok vogte disse grave.

En stenvarde viser, at her lå engang udikshøjnen med flagstangen og Chr. IV's våben. Fra den skuer vi ud over *Amsterdamøen*. Der på stranden lå *Smeerenburg*. Nogle tuelignende forhøjninger markerer ruinerne. De danske mandskaber har haft livligt samkvem med hollænderne, både arbejdsmæssigt og i fritiden, når det gik lystigt til i spækbyen. Her hørte de hornet, der blæstes fra det hollandske fort og som tilkendegav for frænde og fjende, at nu var rundstykkerne færdige i bageriet. Efter de talrige piber, der er fundet på hustomter og i grave, kaldes hvalfangertiden heroppe også kridtpibetiden.

De 100 millioner fugles land

I Københavnsbay havde danskerne et stateligt koger. Nu er her kun en ensom pelsjægerhytte, tømret sammen af træ fra danskertidens boplads. Rødbenede tejlste, trætaede måger, søpapegøjer og søsvaler i uoverskuelige mængder holder til her; Spitsbergen kaldes også de 100 millioner fugles land.

Gennem Danskegattet når vi til pakisen og driver en nat stille omkring ved den 80. breddegrad – kun 1100 km fra Nordpolen. Luften er gennemsigtig klar, de spidse bjerges blålige silhuetter dirrer i en dis i det fjerne. En polarræv hopper fra flage til flage. Længe forfølger vi det friske spor af en isbjørnemor med unge. Det er midnat, solen står stille over horisonten, den skyfrie himmel er aquamarinfarvet. Der hviler en fortryllelse over dette islandskab med de bizarre former. Man hører kun den melodiske lyd – som en klemten af tusinde sølvklokker – når isen smelter og drypper i havet.

Men jeg har også oplevet farvandene omkring Danskeøen i tåge og sneslud. Da gyser man ...

Ved Ulfeldshavn blokeres bredden af iskruninger. Fra redningsbåden må vi klatre i land over en stige og havner i en sand skov af polarpil. Krattet bliver ikke højere end godt 10 cm, og vi træder varsomt på disse dukkehustræer!

Her er hundreder af sæler. De slikker solskin, hver på sin flage, hver ved sin våge.

Foruden skibsbesætninger og arbejdsholdene i land hyrede danskerne fagfolk (harpunerere og flænsere) fra Biskayen. I alle dokumenter hører vi om de danske Biskayere og et kap ved en morænelagune et halvt hundrede kilometer fra Danskeøen er opkaldt efter dem. På stedet ligger nu nogle ensomme hytter, om vinteren brugt af pelsjægere og om sommeren på 18. år af geologer fra universitetet i *Cambridge*. Tyve videnskabsmænd og én gæv studine var stationeret her ved verdens ende.

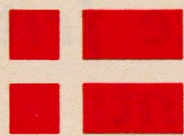
I Grønfjorden på det sted, hvor danskerne i sin tid havde en boplads, opererer på femte sommer den norske olieboringsgruppe *Norsk Polar Navigasjon* – foreløbig det eneste hold, som har fundet olie.

Hvor før de engelske kogerier spyede røg og damp ud, ryger det nu fra den russiske kulgrube *Barentsburg*. Den norske kulmine i Ny Alesund har indstillet driften i 1963 efter fem ulykker, som førte til en norsk regeringskrise.

Flokke af små hvidhvaler boltrer sig legetlystne i bølgerne. Nogle har en mørk plet på ryggen – det er ungen, som suger sig fast for på denne måde at komme med ud på langfart. På stranden spankulerer sandløbere og thorshaner. På højderne græsser rener uden at ænse den menneskelige aktivitet. På bjergskråningerne støder man på forstener, 400 millioner år gamle.

Hvad enten man er ornitolog, botaniker, geolog eller bare naturelsker i al almindelighed vil man ikke fortryde en rejse til Svalbard.

EN IDE BLI'R
100 ÅR

Brugsen - idag som dengang - en ven i købet

Undertøj skal sidde
godt og bekvemt –
smidigt følge alle
kroppens bevægelser
– også efter mange
gange vask.

**- mænd
kræver**

naturligvis, at undertøj skal
være forarbejdet af virkeligt
gode materialer. Den helt
rigtige kvalitet hedder

STAFET

Sportstrøje, fin-rib
Trusser, fin-rib
Sportstrøje, Interlock
Trusser, Interlock

Vejl. pris kr. 7,45
Vejl. pris kr. 7,45
Vejl. pris kr. 5,85
Vejl. pris kr. 5,85

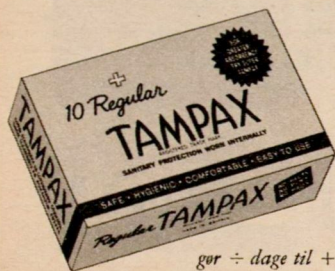

BRUGSEN

Ingen skyer på Deres himmel når De bruger Tampax

De kan svømme eller lade være - ganske som De har lyst til. Hele sommeren kan De nyde strandens frihed - den velsignede følelse af kølig og ren indvendig hygiejne. Ingen skifteproblemer, ingen problemer med odeur, ingen irritation. Det silkeglatte Tampax-indføringshylster gør anbringelsen let og sikker. Alt i alt: Med Tampax vil De nyde sommeren langt mere. Millioner af piger bruger det. Tampax Scandinavia A/S, København.

gør ÷ dage til + dage!

Danmarks eneste fritids-jolle med Lloyd-garanti

BÅDEN på bilens tag er en af de fritidsglæder, der vinder stadig større udbredelse. Vand har vi jo nok af her i Danmark, og gode både ligger nu i en overkommelig prisklasse.

Men hvad forstår man ved gode både? *Berlingske Tidende* beklager i en artikel meget rigtigt, at forbrugerne her savner en vejledning i form af varedeklaration.

Dansk Varedeklarationsnævn har nedsat et ekspertudvalg, hvis betænkning afventes med interesse, men - fortsætter *Berlingske Tidende* - Teknisk Plastværk i Havdrup har ikke villet vente på en sådan deklaration og har derfor henvendt sig til Lloyds Register of Shipping, London, som kontrolstempler og gennemprøver jollerne og forsyner dem med skriftligt certifikat.

Firmaets både sælges i brugsforeninger landet over og er takket være det usædvanlige initiativ de eneste herhjemme, som sælges med skriftlig garanti.

Endelig oplyser bladet, at disponent E. Korte-gaard fra FDB og fabrikant Svend Pedersen, Teknisk Plastværk, begge har sæde i det ekspertudvalg, som er nedsat med henblik på undersøgelse af deklarationsspørgsmålet.

Til bladets oplysninger kan føjes, at ikke alene har alle Brugsens fritidsbåde denne fornemme garanti - men de er indtil videre også de eneste i hele landet, der har den, idet FDB og Brugsen har eneforhandling af dem!

Mens der sidste år kun kunne tilbydes en enkelt jolle-type, nemlig en 9 fods med plads til 2-3 personer, er der i år kommet tre nye typer til: en 11 fods ro-jolle, der kan tage op til 3-4 personer; en 11 fods sejljolle med sænkekøl samt et latiner-sejl af nylon på 3,25 kvadratmeter og endelig en 11 fods speedbåd.

Alle bådene er naturligvis synkefri. 9 fods jollen

11 fods speedbåden fotograferet i fuld fart. Man ser tydeligt, hvordan den løftes op over vandet som en hydrofojlåbåd.

ET LILLE, STABILT SEJLSKIB

DER er ingen tvivl om, at adskillige i denne sommer vil forsøge sig som sejlsportsfolk takket være FDBs 11 fods sejljolle, idet den er det ideelle fartøj for dem, der drømmer om hyggelig sejlads i smult vande.

Sejljollen er ikke svær at ma-

nøvrere. Takket være sænkekølen er båden godt afbalanceret og stabil overfor afdrift, og den er - i modsætning til FDBs andre jolle-typer - forsynet med ror.

Sejlet sættes først, når båden ligger på vandet, idet man sør-

Inden bådene forlader Teknisk Plastværk i Havdrup, bliver hver eneste synet af en af Lloyds skibsinpektører; hver båd forsynes med en indstøbt plombe - det er dette, man ser på billedet her - med Lloyds stempel og et nummer, der går igen i et individuelt garantibevis for hver enkelt båd.

(egenvægt cirka 62 kg) er i stand til at bære cirka 200 kg på vandet, og 11 fods-bådene (egenvægt 90-125 kg) kan bære cirka 300 kg. Hvilket skal forstås således, at selv om båden ved et uheld skulle blive fyldt med vand, og selv om den er maksimalt belastet, vil den stadig holde sig flydende!

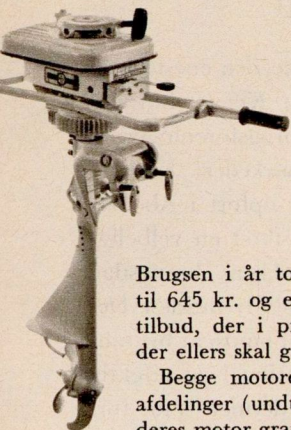
Det skyldes, at man har overdimensioneret bådene med et opdriftsmiddel, som i 66-modellerne findes indstøbt i lukkede tanke for og agter. Netop for at give bådene et overskud af sikkerhed.

På alle modeller er bunden formet som en dobbeltkøl. Det bevirker dels, at båden er lettere at anbringe på taget af bilen (hvor den forøvrigt samtidig kan tjene som et glimrende bagagerum på langture), dels at den er meget stabil at sejle med. For speedbåden på 11 fod betyder bådens specielle konstruktion, at så snart båden er oppe på omkring 7 knobs hastighed, vil den som en hydrofojlåbåd blive løftet op over vandoverfladen, således at kun lidt af agterenden samt påhængsmotorens skrue og ror er under vand. Og båden glider nu frem næsten uden at møde modstand i vandet!

ger for at jollen ligger vindret, d.v.s. med stævnen op mod vinden. Først derefter anbringes masten i mastesporet, hvorefter sejlet hejses.

Men som nævnt er det et fartøj til rolige farvande, og man bør aldrig sejle længere ud i en sådan lille båd, end man er i stand til i givet fald at svømme i land, iført en redningsvest.

Hestekræfter bag i båden

TIL en fritidsjolle hører et sæt årer – og det bør man altid have med, uanset om man agter at ro eller bruger motor. Ret mange finder jo hurtigt ud af, at vel er det en ypperlig motion at ro, men at en påhængsmotor bag i båden nu gør sejladsen nok så bekvem.

Af motorer har FDB og Brugsen i år to gode tilbud: en 3 hestes motor til 645 kr. og en 7 hestes til 1195 kr. Det er to tilbud, der i pris ligger væsentligt under, hvad der ellers skal gives for tilsvarende kvaliteter.

Begge motorer er udstillet på FDBs centralafdelinger (undtagen Ålborg), og købere får tillige deres motor gratis demonstreret på en af de servicestationer, som FDB landet over har aftale med. Op mod et halvt hundrede sådanne servicestationer med faguddannede mekanikere er parat til at yde

- ▲ Den lille påhængsmotor på 3 hk.
- ▼ Den store påhængsmotor på 7 hk.

ikke blot denne gratis demonstration, men også til at være behjælpelig med enhver form for eftersyn.

Den lille motor (max. fart: 13 km i timen) er beregnet til 9 fods jollen. Den har indbygget benzintank, der i år rummer 2 liter (mod kun 1 sidste år). Den store (max. fart: 25 km) har separat benzintank med en så lang forbindelsesslange, at tanken – hvis det er hensigtsmæssigt med en sådan vægtfordeling – kan anbringes i forenden af båden. Tanken rummer 10

liter, hvilket skulle være tilstrækkeligt til cirka 8 timers sejlads.

Begge motorer er 2-takts, og der skal derfor altid bruges olieblandet benzin (knallertbenzin).

Hav altid i båden:

Årer (også selv om man har påhængsmotor), en redningsvest pro persona, et anker og en pøs til at øse med.

Rart at have med:

1 fløjte (hvis ikke redningsvestene er monteret med en), en lommelampe der kan blinke, et kompas (der kan komme tåge) og en løs line.

Hvis der er påhængsmotor

skal man tillige have værktøjssættet med samt – hvis det ikke er en motor med stor, fyldt separat-tank – en reservetank. Ved påfyldning under sejladsen standses motoren, og cigaretter o. l. slukkes.

Priser:

9 fods jollen 1095 kr., 11 fods jollen 1795 kr., sejljollen 2445 kr., speedbåden 3195 kr., redningsvest til voksne (godkendt type med fløjte) 45,25 kr., årer 19,85 kr. per styk, anker (paraplymodel) 31,65 kr., 3 hk påhængsmotor 645 kr., 7 hk påhængsmotor 1195 kr.

ANDELSBANKEN

HOVEDKONTOR: VESTERBROGADE 4 A . HAMMERICHSGADE 2 . AXELBORG . KØBENHAVN V

230

AFDELINGER OG KONTORER OVER HELE LANDET

Livsforsikring gi'r straks penge, når dødsfald sker. Er De lykkelig at leve længe, får De pengene selv. Livsforsikring er fordelagtig langtidsopsparing.

Hele overskuddet i TRYG går tilbage til de forsikrede. Selvfølgelig – overskuddet kommer jo fra de forsikredes penge. En fordel mere at være forsikret i ... *de forsikredes eget selskab.*

Den uddannede TRYG-mand hjælper Dem med at ordne Deres livsforsikring. Denne fordel bør De benytte Dem af. Det betaler sig for Dem.

TRYG

... de forsikredes eget selskab

ROSENØRNS ALLÉ 1 - KØBENHAVN V (01-352211)

KEMIKERNE VIL SMAGE FOR OS

Hvad er det for stoffer, som giver f. eks. en kop kaffe eller en god cigar dens aroma? Hvordan identificerer man hurtigst og sikrest disse stoffer? Og hvad kan man udlæde af eventuelle ændringer i denne aroma?

Jo mere, man ved herom, des større kvalitets-sikkerhed kan man naturligvis byde forbrugerne af en række nærings- og nydelsesmidler. Desværre er det spørgsmål, som endnu kun ufuldkomment kan besvares, men netop nu gøres der et energisk forsøg på at udvikle *aromaforskningen* – levnedsmiddelkemiens nyeste gren. Der er oprettet et særligt aroma-laboratorium i København, og for nylig afholdtes i Fredensborg en internordisk konference om aromaforskningens problemer med deltagelse af ca. 100 fremtrædende, skandinaviske levnedsmiddelkemikere.

Initiativet til disse fremstød er udgået fra *Bio-centralen* – et af de nyeste eksempler på et videnskabeligt samarbejde mellem virksomheder, som på andre områder ligger i skarp konkurrence. *Selskabet for bioteknisk industri og forskning*, som institutionen egentlig hedder, er startet af *Akademiet for de tekniske videnskaber*, og tæller blandt sine medlemmer hovedparten af de statsejede, privatejede og andelsejede institutter og virksomheder, indenfor hvilke der drives biokemisk forskning – blandt dem også FDB, som for nylig har indmeldt sig.

– Deltagelsen i dette samarbejde vil være af værdi for adskillige af fællesforeningens produktionsvirksomheder, siger lederen af FDBs central-laboratorium, forstander, dr. techn. *J. Bielefeldt*. F. eks. margarinefabrikken, sæbefabrikken, Koldingfabrikkerne, tobaksfabrikken, Svendborg Konserver og Vejle Dampmølle – samt naturligvis centrallaboratoriet her – arbejder alle på felter, hvor man vil kunne drage nytte af Bio-centralen.

Visse forskningsopgaver er af en sådan art og et sådant omfang, at enkeltvirksomheder ikke vil gå i lag med dem. De vil måske kunne løses ved, at der organiseres et samarbejde, eller ved at Bio-centralen i sine egne laboratorier tager opgaverne op på kontraktbasis. Men først og fremmest ligger denne institutions værdi utvivlsomt i, at der skabes bedre kontakter mellem kemikere, der arbejder med samme eller beslægtede problemer, og i, at man bliver bedre informeret om hele udviklingen på det biotekniske område. De enkelte virksomheder kan derigennem få mange tips, som vil spare dem for meget arbejde.

Aromaforskningen er kun en enkelt side af Bio-centralens virksomhed, men det er selvsagt noget af det, der har størst interesse for FDBs mange virksomheder indenfor produktionen af nærings- og nydelsesmidler.

Vi har selv beskæftiget os en del med disse problemer. Vi er i stand til at udskille i hvert fald 14 af de stoffer, som giver kaffen dens aroma, og vi er i gang med at udarbejde metoder til analyse af frugtsaft-aroma – og tobaks-aroma. Det vil være af stor praktisk betydning for fabrikkerne, hvis vi ved en aromaundersøgelse hurtigt og sikkert kan fastslå, om råvaren eller et produkt på behandlingsprocessens forskellige trin har den rigtige kvalitet – eventuelt sige, *hvad* der er i vejen.

Den menneskelige smags- og lugtesans, som man hidtil har forladt sig på, er ikke at foragte, men hvis man når frem til en kemisk-teknisk bestemmelse af aromastofferne og bliver helt klar over det enkelte af disse stoffers betydning, vil man have en større sikkerhed i bedømmelsen – og derved opnå en fordel både m. h. t. økonomi og smagsmæssig kvalitetssikkerhed, som til syvende og sidst vil komme forbrugerne til gode.

900 UDDELERE HAR DRØFTET SVINDPROBLEMET

På 25 kursus landet over har godt halvdelen af landets uddelere i dette forår behandlet problemet: *Svind*. Som grundlag for kursus forelå en ekspert-rapport om problemet, men ud af alle 25 debatter kom så mange ideer og erfaringer frem, at der nu udarbejdes et værdifuldt supplementsbind som tillæg til svindrapporten.

Det viste sig, at uddelerne var mest optaget af seks svind-årsager: Prismærkning, prisændringer, noteringsfejl, uddelerens og personalets varekøb samt tyverier. De tre første punkter tillagde uddelerne størst betydning. Varer skal prismærkes straks efter ankomst til brugsforeningens butik. *Læse prisen*, ikke *huske prisen*, det er en gylden regel, der blev slået fast af uddelerne i alle 25 gruppediskussioner. Konsulent *Hjalmar Thøgersen* fra FDBs konsulenttjeneste og en række af FDBs driftskonsulenter forestod gennemførelsen af denne kursusrække.

1/4 PCT. AF DIVIDENDEN TIL ULANDS-HJÆLPEN

Prisværdigt initiativ i Helsingør Brugsforening

På den for nylig afholdte generalforsamling i Danmarks største brugsforening i land-distrikterne: *Helsingør Brugsforening* forelå forslag om at bevilge 1/4 pct. af det til dividende hensatte beløb til u-landshjælp. Motiveringen var, at en forening med de idealer og formål, som er udtrykt i forbrugerbevægelsens principper, bør yde sin indsats til fordel for denne sag og støtte FN i bestræbelserne for at opnå anvendelse af 1 pct. af de respektive landes nationalprodukt til u-landsarbejde.

Forslaget vedtoges ved en afstemning og medfører, at der i denne omgang stilles 620 kr. til rådighed af foreningens midler.

Planer om landsomfattende indsamling

Denne beslutning er truffet spontant og uden sammenhæng med, at FDBs repræsentantskab for nylig har drøftet spørgsmålet om under en eller anden form at foretage en landsomfattende indsamling til tilsvarende formål – dog ikke omfattende u-landene alene, men også Grønland. De indsamlede midler skulle indgå i et fond, der ville få til opgave at foretage fordelingen.

ENDNU EN KVICKLY-BUTIK I SØNDERJYLLAND

SØNDERBORG bliver ikke den eneste sønderjydske by med en *Kvickly*-butik – som navnet lyder på brugsforeningernes store dobbelt-supermarkeder. En lignende butik vil blive opført i Åbenrå. Som første skridt er sikret en velbeliggende grund, men butikkens åbningsdag ligger mindst to år ude i fremtiden. Det er nemlig sådan her til lands, at bygnin-ger, der kan tjene rationel og effektiv detail-omsætning og dermed lette forbrugerens hverdag, kun kan opføres med byggetilladelse. Fabrikker til fremstilling af papnæser kan derimod uden videre bygges.

Mere nordligt i Jylland – i *Dronning-lund* – er tilsvarende taget første skridt til opførelse af et stort brugsforenings-supermarked, idet et velbeliggende areal er indkøbt. Supermarkedet vil få et salgsareal på 450 kvadratmeter, og der sikres kunderne gode parkeringsforhold.

Endelig beslutning om formerne for en sådan indsamling blev udskudt til senere.

Nu har Helsingør Brugsforening imidlertid på egen hånd taget sagen op, og det står naturligvis de enkelte brugsforeninger frit for at følge dette eksempel indenfor egne rækker.

SVAR TIL UDLÆNDINGE

Ikke mindst nu i sommertiden kommer der hundredvis af tilrejsende gæster, regerings-embedsmænd, organisationsledere o. lign. for at studere dansk andelsbevægelse. Det er især FDB, Det kooperative Fællesforbund og Andelsudvalget, som modtager gæsterne, og for at give dem et klart indtryk af andelsarbejdet i Danmark, foreligger nu en engelsksproget pjece med en kort historisk oversigt over andelsbevægelsens udvikling og derefter en gennemgang af de forskellige former for andelsbevægelse her i landet. Pjecens tekst suppleres af mange illustrationer, og herigennem gør smukke billeder af moderne brugsforeningssupermarkeder sig stærkt gældende.

AFRIKAS REVOLUTION I ØJEBLIKSBILLEDER

*Mogens Kofod-Hansen:
Afrika i Tværsnit.
(Det danske Forlag og
Det udenrigspolitiske
selskab).*

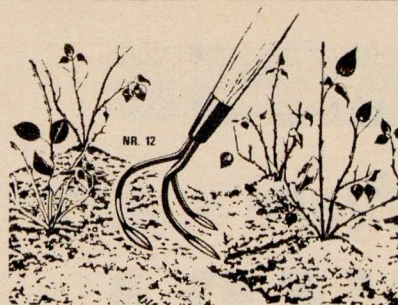
De hvide finder os tilbagestående – og det er rigtigt. Men hvordan så de højt udviklede arabere i det 8. og 9. århundrede ikke på datidens barbariske europæere? Europa kom over sin underudvikling. Vi regner med at komme over vor. Vi er på vej...

Det er en minister i den afrikanske stat Tanzania, der citeres for denne udtalelse i *Mogens Kofod-Hansens* bog *Afrika i Tværsnit*, som netop er udsendt af Det udenrigspolitiske selskab og Det danske Forlag.

Men hvor er Afrika på vej hen? Kofod-Hansens bidrag til belysning af dette spørgsmål består i en række øjebliksbilleder fra ti nye afrikanske stater. Det meste af materialet, som er indsamlet på adskillige rejser, har tidligere været anvendt i artikler i Berlingske Tidende, men fremtræder her i bearbejdet og ajourført skikkelse.

Bogen giver en god portion baggrundsviden om dagens Afrika, serveret på overskuelig måde og skrevet med den professionelle journalskribents letflydende pen. Forfatteren har set det som sin opgave at beskrive, forklare og lejlighedsvis forsvare det, der sker i denne del af verden. Derimod er han meget varsom med at fælde domme.

Det er for tidligt at sige, om udviklingen giver grund til optimisme eller pessimisme, mener han. Overfladisk ser det ud, som om frigørelsen fra kolonialismen ikke har bragt Afrika den lykke og fremgang, som måtte være målet. Men den proces, Afrika gennemgår, er en revolution, og det må erkendes, tilføjer Kofod-Hansen, at Afrikas revolution trods alt har været mindre brutal og blodig og mindre smertefuld for ofrene end de fleste andre revolutioner – som Frankrigs, Ruslands eller Kinas.

**MODERNE HAVEREDSKABER
DER LIGGER GODT I HAANDEN**

PLANTE-KULTIVATOR

SLANK 3-GRENET FJEDERSTAALS MODEL
MED 130 CM SKAFT

KOMMER IND, HVOR DET KNIBER MED PLADS
– MELLEM ROSER, STAUDER OG BUSKE

LILLE OG NEM – GOD OG EFFEKTIV

ZINCK GODTHAAB

TAXOLEUM

beskytter og forskønner Deres træværk

TAXOLEUM: Effektiv beskyttelse mod råd og svamp

TAXOLEUM: Enkel behandling med ét middel

TAXOLEUM: En påstrygning normalt tilstrækkelig

TAXOLEUM: Billig beskyttelse af alt træværk

TAXOLEUM: Lysebrun, mellembrown, mørkebrun og sort

TAXOLEUM: Fås i BRUGSEN

KØBENHAVN (01) * 11 12 13
HOLBÆK (03) 435* 1213
AARHUS (061) * 6 11 11

A/S HOTACO

Lad smagen afgøre sagen

GRANADA

- en topfin mærkecerut til

kun **42** øre

Populær facon - der er ikke sparet på de fine Java-tobakker.
Fås i 10 og 50 stk.

Ingen slinger i valsen

NY SLAGS

JERNBANESKINNER –
STØRRE FART
OG FÆRRE BUMP

OM EN halv snes år vil de danske togpassagerer, der årligt foretager mellem 110 og 115 millioner rejser med DSB, ikke længere på hovedstrækningerne blive generet af de irriterende bump, som stammer fra skinnesammenføjningerne.

I dag er det muligt at lægge én lang jernbaneskinne fra station til station, så der kan køres hurtigere, mere jævnt og frem for alt mere komfortabelt.

Det er nødvendigt at binde enorme kræfter, når jernbanesporene skal fremtræde som en eneste lang linie. Naturens kræfter må spændes særdeles godt fast, idet jern som bekendt udvider sig i varme og trækker sig sammen i kulde.

Når de nye langskinnesor lægges, tager montageholdene derfor lige så meget hensyn til temperaturen som til millimeterne. Der må kun arbejdes med skinnelaget ved temperaturer mellem 12 og 28 grader, så langskinnerne lægges fortrinsvis om foråret og efteråret.

En almindelig 60 meters skinne udvider sig hele fire centimeter, når temperaturen i jernet svinger fra 0

Let bitter chokolade. Uhm, en vidunderlig chokolade, mørk og fyldig! Den fryder ganen og smelter på tungen. Og en kæmpeplade med 200 gram netto koster kun:

3.95

- OG DIVIDENDE OVENIKØBET

BRUGSEN

til 50 grader, hvilket svarer til forskellen på en kold efterårsdag og en varm sommerdag. De nye langskinner er imidlertid konstrueret så stift, at hvis de blot lægges mellem de nævnte 12 og 28 grader, kan sporet tåle temperatursvingninger fra 50 graders varme til 20 graders kulde!

1. distrikt har på Sjælland og Lolland-Falster ialt ca. 990 km spor, hvoraf de 240 nu er skiftet ud til langskinner. 2. distrikt, som råder over ca. 2200 km spor på Fyn og Jylland, har lagt 340 km langskinner. Det har betydet, at de nye lyn-tog allerede på visse strækninger herhjemme kan køre 140 km/t.

Afdelingsingeniør H. O. Petersen fra 1. distrikts afdeling for sporvedligeholdelse oplyser, at langskinnerne også er billigere at vedligeholde, idet man først og fremmest slipper for de mange reparationer af skinnestødene – samlingerne mellem skinnerne.

At vedligeholde et moderne spor-net i dag er dog alligevel et millimeterarbejde, der koster millionbeløb. DSB råder over tiptop moderne materiel, idet der bl. a. sidste år i Østrig blev indkøbt tre af de såkaldte svellestoppemaskiner. De vejer hver 20 tons og koster en halv million kroner stykket.

Maskinerne regulerer højden af skinnerne ved hjælp af fotoceller og lysstråler. En lille vogn kører foran på skinnerne og sender en lysstråle op til hovedmaskinen. Når den rigtige højde er nået, berører en følemekanisme lysstrålen, og processen standser. Hovedmaskineriet stopper ved hjælp af hydrauliske gribere stenballasten ind under sporene, så skinnerne løftes i vejret og rettes ud.

Med denne arbejdsproces er det muligt at regulere 300 meter spor i timen – og med op til en millimeters nøjagtighed!

Siderettemaskinen måler ved hjælp af stramt udspændte stålwirer, om sporet er lige og kurverne jævne. Er dette ikke tilfældet, afslører nogle røde kontrollamper i førerkabinen, hvor forskydningerne skal foretages, så togene igen kan køre uden slinger i valsen!

Også sporvidden, afstanden mellem de to skinner, overvåges nøje. Der er fare for, at toget løber af sporet, hvis sporvidden er mindre end 1.432 meter. Der er en margin på 15 mm at løbe på.

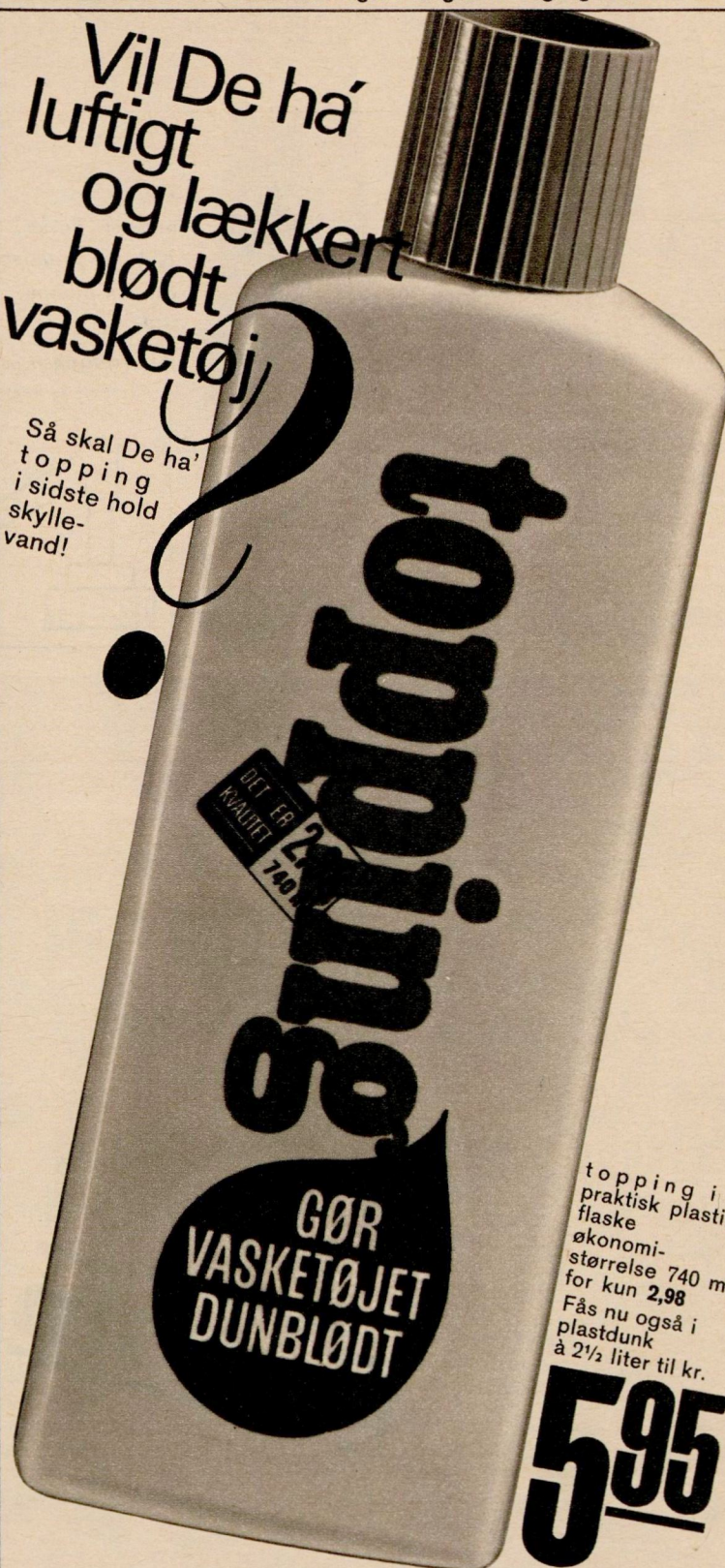
EN IDE BLI'R
100 ÅR

Brugsen - idag som dengang - en ven i købet

Vil De ha'
luftigt
og lækkert
blødt
vasketøj

Så skal De ha'
topping
i sidste hold
skylle-
vand!

topping i
praktisk plastic-
flaske
økonomi-
størrelse 740 ml
for kun 2,98
Fås nu også i
plastdunk
à 2½ liter til kr.

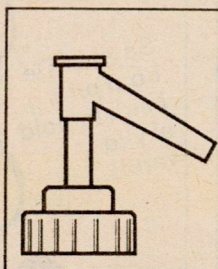
5.95

-OG DIVIDENDE OVENIKØBET

BRUGSEN

Undgå
»nasset« flaske
Køb den praktiske
Sunsip pumpe
- den gør
tilberedningen let!

Sunsip, sommerens læskedrik - slankesødet, smager herligt...
kan fortyndes hele 30 gange til 6 liter færdig drik.

NY, BILLIG OG SUND MAD

SILD I FRAKKE

En pakke Danefrost sild. 3-4 tomater. Salt, Tørret dild. Margarine.

Sildene optøes (3-4 timer ved stuetemperatur) og drysses med salt. Tomaterne skæres i skiver og fordeles inden i sildene. Tørret dild drysses over tomaterne. Margarineklatter fordeles herpå. Sildene lukkes sammen og pakkes ind i aluminiumsfolie. Pakkerne sættes i ovnen cirka 15 minutter ved god varme (200°). I stedet for aluminiumsfolie kan anvendes blankt blokpapir. - Nye kartofler serveres til.

BRETAGNETORSK

1 pakke Danefrost torskestykker. 2 spsk. hvedemel. 1 tsk. paprika. ½ tsk. salt. 250 g champignons. 2 dl Delicia hvidvin. Smørbolle af 40 g margarine og 40 g hvedemel. ½ dl fløde. ½ tsk. salt. 1 ds. røgede muslinger. 75 g reven ost.

De frosne torskestykker vendes i melet, der er blandet med paprika og salt. Lægges i et ovnfast fad. Champignons renses, halveres og dampes møre i hvidvinen cirka fem minutter. Jævnes med smørbolle. Fløde og salt tilsættes. Stuvningen hældes over fisken. Muslingerne fordeles herover. Den revne ost drysses på. Bages i ovn cirka en halv time ved stærk varme (225°). Serveres med franskbrød, flutes eller kartofler til.

LENAS TUNFISKESALAT

2 dl løse ris. 3 dl vand. Salt. 1 ds. tunfisk naturlig. 4 benfri sild. 3-4 tomater. ½ agurk.

Marinade: af: 1 dl salatolie. ½ dl eddike. Saft af ½ citron. Salt. Peber. Hvidløgssalt. 1 tsk. hakket koriander. 1 spsk. hakket purløg.

Risene koges som løse ris - se pakningen. De vacuumpakkeede løse ris er særligt velegnet til løse ris. Afkøles. Tunfisken deles. De benfri sild skæres i småstykker. Tomaterne skæres i både, agurkerne i kvarte skiver. Alle ingredienser arrangeres i et fad eller i en skål. Marinaden rystes godt sammen og hældes over.

PIKANTE RØDSPÆTTEFILETER MED KARTOFFELSALAT TIL

1 pk. Danefrost rødspættefileter. 1 æg. 4 spsk. rasp. ½ tsk. merian. ½ tsk. salt. Citron. Tomat. 6-8 benfri sild. Capers. Høvlet peberrod.

De optøede rødspættefileter paneres i rasp, blandet med merian og salt. Steges gyldne. Over hver filet lægges en citronskive, en tomat-skive, en benfri sild, lidt capers og høvlet peberrod.

Til kartoffelsalaten: ca. ¾ kg kogte kartofler. Ca. ½ agurk. 100 g mayonnaise. 2 dl ymer. 2-3 tsk. eddike. 1½ tsk. løgpulver. 1 tsk. sennep. Paprika. Salt. Peber.

Mayonnaisen røres med ymer, eddike og krydderier. Kartoffelskiver og ret tykke agurkeskiver blandes i. Salaten trækker cirka et kvarter før serveringen.

Retterne ses serveret i fæde fra magasin Anva.

forbruger nyt

redigeret af Bodil M. Begtrup

STRØMPER billige eller bedre

I 1960 brugte kvinder gennemsnitligt 14 par strømper om året. I 1964 var forbruget steget til 23 par årligt. Der er næppe tvivl om, at det er de billige italienske strømper der er årsagen til, at vi bruger flere strømper, for ganske vist er de meget billige, men til gengæld heller ikke så stærke som kvalitetsstrømper.

Størst er salget i billige sømløse strømper, som især de unge er storfans af. De vil ikke tage nævneværdigt hensyn til deres strømper, og da ingen tynde nylonstrømper, heller ikke kvalitetsstrømper, kan stå for de angreb, ungdommen udsætter dem for, køber de hellere de billige i glad fortrøstning til, at et par nye ikke er nogen herregård.

Alligevel er der en stigende tendens til at mange foretrækker kvalitetstrømper, for hvis man kan være god mod sine strømper, så betaler det sig i det lange løb at købe de gode kvaliteter. De er stærkere, er smukkere på benet og bevarer udseende og facon langt bedre end de billige kvaliteter.

Brugsen har, takket være et stort udvalg i såvel billige strømper som de 4-f-mærkede *Noritastrømper*, hentet sig en meget stor andel af strømpesalget.

Norita er en dansk kvalitetsstrømpe som fås i sømløse tynde nylonstrømper af forskellig type og i sømløse crepe-nylon samt i en fullfashioneret crepe-nylon (d.v.s. med søm) i 1+20 denier – altså en tynd sommer- og selskabsstrømpe. Alle *Noritastrømper* findes i modefarverne. Sommerens er *solera*, en smuk gyldenbrun farve, op-

kaldt efter den berømte solera-sherry. *Noritastrømpernes* priser varierer fra 5,85 til 9,85 pr. par.

En nyhed i de sømløse *Norita* nylonstrømper er *Norita Perlon* med *crepetop*. Den er sålforstærket med fashioneret hæl, forstærket i hæl og tå samt med maskefang i tåen. Crepetoppen er meget elastisk, og passer derfor uden at stramme såvel slanke som svære ben.

Den fås i størrelserne 9½–10 og den vejledende pris er 5,85 (dessin 54 00).

Der er nogle kvinder, som bliver trætte af at gå med de almindelige nylonstrømper, som de mener er for hårde. De foretrækker *Norita Rilsan crepe* strømpen i 1+18 denier. *Rilsan* er det franske varemærke for nylontråd, der er blødgjort gennem en oliebehandling. *Rilsan-crepe* er sømløs med maskefang i tåen og med sålforstærkning. Den fås i far-

verne *muskat*, *sahara* og *solera*, og prisen er ca. 9,85 (dessin 54 27).

Som nævnt er alle *Noritastrømperne* 4-f-mærkede. For at opnå dette kvalitetsmærke må fabrikken sende de strømper, som ønskes 4-f-mærkede til Tekstil-kvalitetstilsynets strømpedvalg, som bedømmer, om strømperne opfylder kravene til elasticitet, ensartet kvalitet, styrke og længde. Foruden handels- og tekstileksperter er forbrugernes repræsentanter i Tekstil-kvalitetstilsynet gennem Husholdningsrådets og Forbrugerrådets repræsentanter.

Med *Noritastrømperne* følger 10 gode strømperåd, som er værd at kende. Brug aldrig for små nylonstrømper, men køb efter skonummeret.

Til sko nr. 36/37 passer strømper nr. 9, til nr. 38/39 passer størrelse 9½ og til nr. 40/41 størrelse 10.

Sommergaven

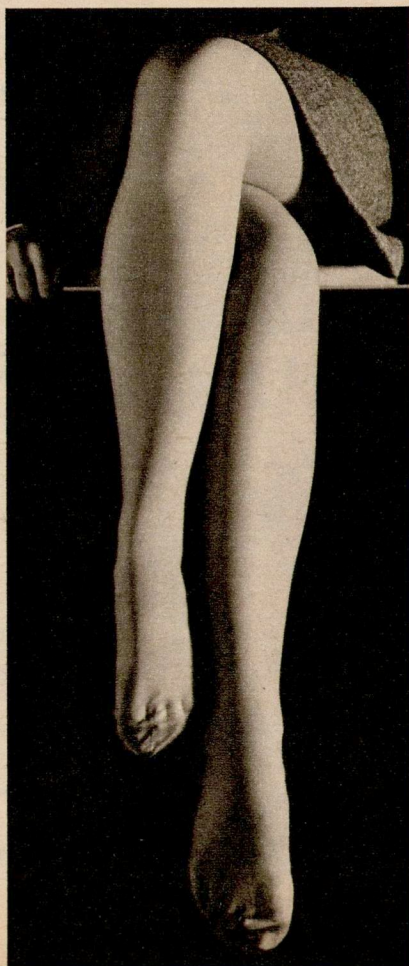
HAVEGRILLEN eller barbecue'n kan nu fås til meget rimelige priser i udmærkede modeller. Brugsens havegrill (fra Specialvareafdelingen) koster 39,85 med forkromet grillrist og drejespid. Den er sort med rød-lakerede *aftagelige* ben, og det er en prak-

Handy-ware til en liter

FDB har eneret på forhandlingen af de smukke Handy-ware skåle med *piftlåg*. Først kom den store skål til to liter til 4,25, og nu fås en mindre skål til en liter til 2,35. *Piftlåget* trykker luften delvis ud af skålen, når det trykkes på, og det slutter så tæt, at intet af skålens indhold kan fordampe eller sive ud. I køleskabet tørrer maden ikke ind i disse skåle, og smag og aroma bevares godt. Skålene fås pastelfarvede, pastelgrønne, orange og pastelfulde. Selve skålen tåler minus 40 graders kulde såvel som kogende vand, låget tåler 80 graders varme, men samme kuldegrader som skålen.

Blankt sølv i månedssvis

FDBs nye sølvpudsemiddel *Ny Silver Cup* holder sølvtøjet blankt i månedssvis, også når det står fremme. Det er beregnet til pudse-ning af sølvtøj, til sølv-plet samt til forkro-mede ting. Guld løber jo ikke an, men det kan blive ligesom mat

tisk fordel, når grillen skal gemmes hen for vinteren.

Havegrillen kan bruges sommeren igennem på en overdækket terrasse eller altan. Den kan naturligvis også stå i haven eller gårdhaven, men så bestemmer vejret, når den kan bruges. Der kan laves dejlig mad på havegrillen – også af de ukyndige udi kokekunsten, og dertil kommer, at den luner, gør samværet hyggeligt og underholdende, og madproblemet løses nemt og morsomt. Med havegrillen følger en brugsanvisning, der fortæller om hvorledes man tænder op, og hvad der kan tilberedes på grillen. Der bruges trækul til havegrillen, og det fås i poser à 1½ kg (12 23 05) til 1,75.

NYT I BRUGSEN

i brug, eller hvis det har ligget længe. Er det tilfældet, så puds guldets med *Ny Silver Cup*, og se hvor smukt det bliver igen.

Ny Silver Cup står fuldt på højde med de sølvbeskyttende pudsemidler i tilsvarende kvaliteter, alligevel er det langt billigere, idet prisen er 2,98 for 115 gram.

FDBs gamle sølv-pudsemiddel udgår nu. Det var ganske vist billigere i kroner og øre, men det ville være dyrere i brug, fordi det ikke har *Ny Silver Cups* sølvbeskyttende egenskaber.

PEPITA FLUOR TANDPASTA

Nu har Brugsen fået sin egen FDB-mærkede *fluortandpasta*. Det er den velkendte *Pepita* tandpasta, som er fornyet både indvendigt og udvendigt.

Pepita fluor fremstilles på nyanskaffede tip-top moderne maskiner efter de nyeste principper, som imødekommer tandlægenes ønsker om fluor i tandpasta for at forebygge huller i tænderne (caries) og som indeholder et pigment, der ikke skader tandhalsene.

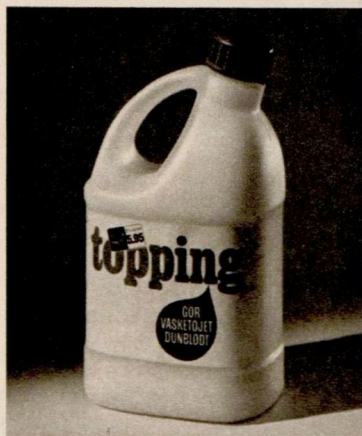
Alle tandpastaers rensende bestanddel indeholder et slibemiddel. Tandlægerne advarer mod, at dette er så kraftigt, at det kan forårsage slibeskrader på tandhalsene. *Pepita fluors* rensende bestanddel indeholder *kolloidal kisel-dioxyd*, som har en renssevne fuldt på højde med andre tandpastaer, men som ikke fremkalder slibeskrader.

Pepita fluor tandpasta er lettere end andre, rækker derfor længere, og er mere økonomisk i brug. Desværre kræver loven, at indholdet i tandpasta skal angives i vægt og ikke i rumfang, men ved at sammenligne tubestørrelserne (uden hylsteret) ses, at indholdet i *Pepita fluor* er større ved samme vægtangivelse.

Pepita fluor fås i tre størrelser:

Gigant *Pepita fluor* med 140 g til 3,48
Kæmpe *Pepita fluor* med 100 g til 2,98
Stor *Pepita fluor* med 52 g til 1,98

Naturligvis er det forholdsvis billigst at købe gigant eller kæmpe tuberne. Mindste størrelse er velegnet til f. eks. rejse- og campinglivet.

I 2½ l plastdunke

Der vil glæde *Topping*-tilhængerne, at nu fås *Topping* i en dejlig plastdunk med 2½ liter til 5,95. Hidtil har vi kun kunnet få *Topping* i store 740 ml plastflasker til 2,98. Det giver altså stor gevinst at købe *Topping* i 2½ liters dunken.

Topping gør tøjet let og blødt

efter vask og fjerner de syntetiske stoffers statiske elektricitet. At opgaven løses til alle tøjvaskendes tilfredshed, viser *Toppings* store succes og de mange breve fra læsere, der har gjort sig den ulejlighed at skrive blot for at fortælle, at *Topping*, *Ny panzym* og *Super-Blenda* er alle tiders vaskemidler, og at de virkelig betyder en lettelse i arbejdet samtidig med, at tøjet bliver „bundrent“ og har et dejligt greb efter vasken.

Flere læsere gør opmærksom på, at når de kommer lidt *Topping* i gulvvaskens skyllevand mener de at kunne konstatere, at gulvene ikke er så modtagelige for smuds og er nemmere at vaske rene. Det gælder både vinyl, linoleum og færdigvaskede gulve.

Topping-dunkens låg fungerer (ligesom på plastflasken) som mål. På dunkens brugsanvisning står, at der bruges et mål til 25-30 liter vand. Der kunne også godt have stået, at til en vaskekumme fyldes målet til gevindets nederste rille, men FDB fabrikkerne mener vel, at det regner den snilde husmoder selv ud.

Fint bogbind

* Jeg har et godt råd til anvendelsen af plastfoliet *Vita Wrap*. Læg det om bøgerne, det er nemt gjort, for det er jo selvklæbende, og bøgerne er godt beskyttet, samtidigt med at det gen-nemsigtige bogomslag gør det nemt at finde den rigtige bog. – Beate A. Andersen, Vanløse.

* * *

Purgins emballage

* Forbruger-Nyt har fået flere læserbreve, der er meget tilfredse med WC rensedmidlet *Purgins*-effekt og dets friske duft og den pæne flaske. Men forbrugerne er utilfredse med, at flaskens plast er helt glat. Når våde hænder griber om den, smutter den let ud af hånden, og det er ikke så godt, for indholdet skulle nødigt ramme udenfor WC-kummen.

* FDBs Vibyfabrikker fortæller, at man havde valgt flaskens plastmateriale, fordi det ikke var gennemtrængeligt for *Purgins* duft. Nu er der imidlertid kommet et nyt plastmateriale, som både bevarer og beskytter aromaen, og som gør flasken lettere at holde på, og derfor bekvemmere i brug. – Det er godt at vore læsere gør opmærksom på sådanne praktiske erfaringer, og godt, at fejl kan rettes. Tak.

* * *

Forliges Topping og eddike

* Jeg er glad for *Topping*, men vil gerne vide, om *Topping* og eddike kan forliges, da jeg bruger eddike i skyllevandet til kulørt tøj, fordi jeg synes det frisker farverne godt op. – Grethe Nielsen, Ravnholt, Tranebjerg St.

* FDBs Vibyfabrikkers vaskespekterter oplyser, at *Topping* og eddike forliges udmærket. – Vi sender Grethe Nielsen de 35 kr. for det gode spørgsmål.

Transport-revolution på havet

Vældige kapitaler sættes ind på nye losse- og lastemetoder, så skibene kun skal ligge nogle timer i havn, hvor de før brugte dage

DET trækker op til en trafikal revolution på havene – eller måske snarere i havnene. På det hjemlige plan har vi det mest iøjnefaldende varsel herom i planer, DFDS er ved at virkeliggøre.

Det principielt vigtige i disse planer er, at skibets last *køres* direkte ombord i færdigpakkede vogne. Ved ankomst til den engelske havn bliver vognene atter *kørt* fra borde, og de køres så direkte til modtagerens lagre. Alt imens bliver skibet fyldt med tilsvarende vogne med returvarer.

„Rul på- rul af-systemet“, som det kaldes, er allerede taget i brug på Sluseholmen i København. Her har Det Forenede Dampskibsselskab (DFDS) indrettet den første rul på-rul af endestation. Dansk øl og stykgodt indlastes til England og kontinentet efter den nye laste- og lossemetode.

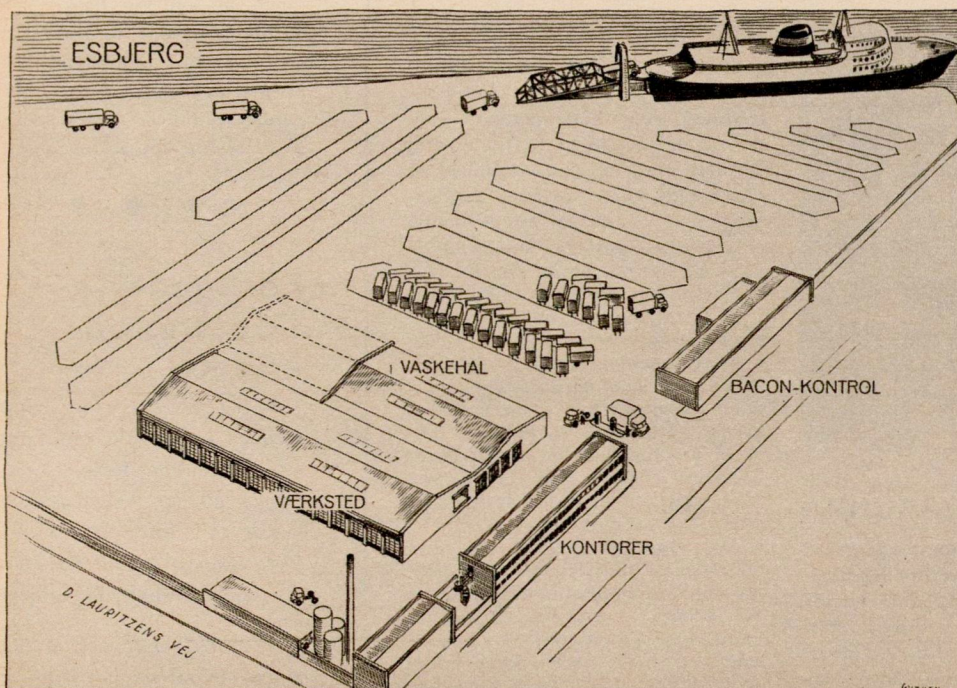
Til december gennemføres med brug af det samme laste- og lossesystem en omlægning af bacontransporten fra Danmark til England. Baconbådene indrettes til i Esbjerg og Grimsby at blive lastet og losset efter systemet. På tyve timer fragtes godt hundrede vogne med 1100 tons godt, dansk flæsk over Nordsøen og kun få timer efter ankomsten til Grimsby kan skibet være klar til at afgå igen. Man regner med, at ekspeditionstiden ved et anløb med losning og lastning af tilsammen 2-3000 tons varer vil komme ned på omkring fire timer, når det nye system tages i anvendelse – mod hidtil 2-3 dage.

ET skib af denne størrelse koster mange tusinde kroner i døgnet at have liggende i en havn: lønninger til mandskabet, havneafgifter, renter og afskriv-

ning på kapitalen o.s.v. Det er derfor let nok at se, den nye metode kan have driftsøkonomisk betydning for rederiet. Men spiller det nogen rolle for de mange af os, som hverken er skibsredere, havnearbejdere eller søfolk?

Ja, det gør det utvivlsomt. Netop på landbrugseksportens område har Danmark oplevet en meget slående demonstration af trafiktekniske ændrings vidtrækkende, samfundsmæssige betydning. For omkring hundrede år siden førte udviklingen af dampskibs- og jernbanetrafikken til, at korn fra Amerika og Østeuropa fremkom i store mængder og til billige priser i Vesteuropa. Det var et voldsomt slag for dansk landbrug, hvis hoved-salgsvare dengang var korn, og en katastrofe blev kun afværget ved en omlægning til produktion af smør, flæsk, æg og andre forædlede landbrugsvarer. I de følgende menneskealder blev eksporten af disse varer det valutamæssige grundlag for dansk økonomi – og til en vis grad kan man altså sige, at det alt sammen kom af transport-teknikkens udvikling.

Vi vil ikke påstå, at det, der nu er i gang inden for sø-trafikken, vil få lige så store konsekvenser. Men man kan i alt fald fastslå, at det ovenfor omtalte DFDS-projekt trods sine efter danske forhold betydelige dimensioner kun er en beskedent udløber af en international udvikling, som har fremkaldt et vildt kapløb mellem de store søfarende nationers gigant-rederier.

DFDS' nye anlæg i Esbjerg og Grimsby – endepunkterne for den nye baconroute. Tegningerne illustrerer, hvordan „rul på- rul af-systemet“ skal fungere. De store

HOVEDTANKEN er den samme overalt: at gennemføre en radikal nedskæring af fragtskibenes „spildtimer“ – altså den tid, de ligger i havn. Hidtil har det stort set været sådan, at et fragtskib tilbragte lige så lang tid ved kaj som med at sejle, så der er givetvis meget at indvinde. Man er også enige om, at vejen hertil må være anvendelse af *containere*: store, forud pakkede beholdere – en tankegang, man jo også er fortrolig med fra landjordens transport-systemer.

DFDS vil altså *køre* containere om bord. Andre mener, de skal *løftes* på plads, atter andre, at de skal indlades ved hjælp af *transportbånd*, og endelig er der teknikere, som foreslår, at godset skal *sejles* ind i fragtskibene.

Fælles for alle systemerne er, at de kræver både specialbyggede skibe og kostbare anlæg i havnene. Kapitalkravene er så store, at selv en gigant inden for rederiverdenen som det britiske selskab *Cunard Line* (gennem menneskealdre førende i passagertrafikken på Atlanten) er gået i samarbejde med fire andre engelske rederier om forberedelse til den nye æra.

INDTIL nu synes de amerikanske rederier at ligge i spidsen – og trods deres størrelse regner de næsten alle med statsstøtte. *United States Line* ønsker således offentlig hjælp til bygning af seks store containerskibe, hver med plads til 800 fragtbodyholdere på ca. 6×3×3 meter – altså samme rumfang som en helt pæn dagligstue. Et andet USA-rederi, *Sea-Land*, er i gang med at ombygge 14 skibe til denne transportform. Det første indsættes allerede nu i foråret i fast fart New York–Rotterdam.

Foruden ombygningsprojekterne har *Sea-Land* planer om at nybygge seks specialskibe til næsten 200 millioner kr. pr. stk. De får hver plads til 1260 containere. Et tredje USA-rederi, *Isbrandtsen* (hvis stifter var fra Dragør) er ved

at projekttere en flåde på seks *atomdrevne* containerskibe.

Da alle disse fartøjer skal have stor sejlhastighed – op til 27–30 knob – og liggetiden i havn skæres ned til et absolut minimum, vil hver af dem kunne gøre så mange rejser på et år, at man allerede er ved at spekulere på, om der vil være fragtnok til dem alle.

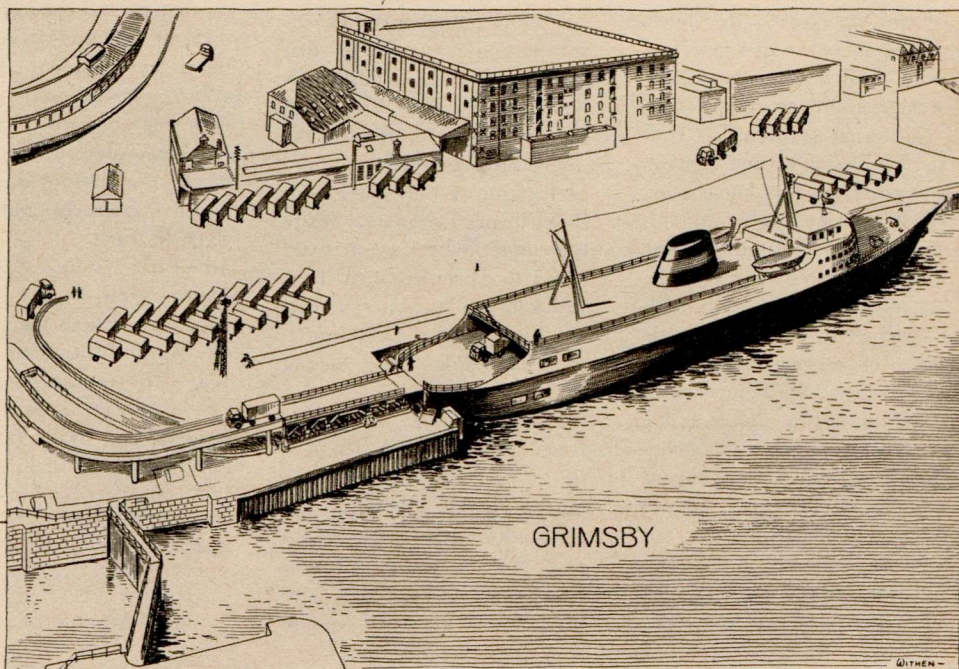
OGSÅ i en række andre lande søger man at vinde med. Den svenske *Broström*-koncern, som omfatter 11 rederier, har nylig søsat et 1100 tons motorskib *Tento*. Det skal vise, hvilke muligheder der ligger i at køre varer ind ad sideporte i skibet ved hjælp af transportbånd. *Tento* kan dog også tage last ind fra for- og agterenden. Det er foreløbig kun et eksperimentalfartøj. Derimod har det norske selskab *Fred. Olsen* længe været i gang med et system, hvor gaffeltrucks på kajen korresponderer med gaffeltrucks i skibets lastrum. Herved nedskæres losse- og lastetiden væsentligt.

Det mest fantasifulde af projekterne synes for en lægmand at være det, som går ud på at *sejle* godset om bord. På tegnebrættet har det engelske rederi *Lykes Bros.* fået konstrueret et fragtskib, som kan transportere pramme eller lægtre på 33 meters længde, der sejles ind og ud af moderskibet ved, at man sænker det og åbner en port i agterstavnen.

Størst fordel vil dette system have i lande, hvor man har flodtrafik som „bagland“. Det er derfor ikke særlig anvendeligt i Danmark, mener man i DFDS. Her har man naturligvis meget nøje undersøgt alle former for skibstransport, inden man bestemte sig for „rul på- rul af-systemet“, som nu er taget i brug på Sluseholmen i København, og senere på året også tages i brug i Esbjerg. Selskabet har investeret omkring 300 millioner kr. i skibe, tilkørselsramper, containervogne, traktorer og andre forudsætninger for den nye metode, så det er ikke noget, man laver om på fra dag til dag.

FORUDEN bacon skal også andre danske landbrugsvarer samt øl og efterhånden alle de former for stykgods, DFDS sejler med, søges ekspederet på denne måde. For at popularisere containertrafikken og ideen om dør til dørtransport hos kunderne har DFDS netop indført enhedstakster for containere uanset indholdet.

Endnu er det kun begyndelsen til denne udvikling, man har set. Hvad den vil komme til at betyde for fragtraterne kan man kun gætte på – og hvor stor en del af omkostningsbesparelsen, forbrugerne vil få glæde af, kommer naturligvis til at afhænge af konkurrencen.

containere som indeholder lastgodset, fungerer som en slags „påhængsvogn“, der køres om bord og fra borde af specialtraktorer.

BRUGSEN DER FLØJ OVER GRÆNSEN

En næsten 100-årig forening der blev et nationalt og socialt centrum i Sønderjylland

PASTOR *Sonnes* oprettelse af Arbejderforeningen i Thisted kom, som det tidligere har været udførligt omtalt i Samvirke, hurtigt til at danne skole rundt om i landet. En af disse allerførste danske brugsforeninger var *Visby Arbejder Forbrugsforening*, der indtager en særstilling blandt pionerforeningerne, idet den blev oprettet uden for Danmarks grænser!

Visby er et lille sogn, som ligger en milsvej nordvest for Tønder midt i et af de såkaldte *enklaver*. Disse enklaver, der nu ikke eksisterer mere, var små områder, der i det ydre ikke på nogen måder adskilte sig fra omgivelserne, men som i administrativ henseende var „ør“, der hørte direkte under kongeriget Danmark med bispestolen i Ribe som gejstlig overordnet.

Historien igennem har Holsten og Slesvig ustandselig været genstand for kongers og fyrsters slagsmål, men administrativt har hertugdømmerne altid haft deres egne forskrifter, og danske love var i almindelighed ikke gældende uden for kongerigets grænser, altså ikke syd for Kongeåen.

En undtagelse dannede dog *enklaverne*, som uanset beliggenheden hørte hjemme i kongeriget. De dækkede tilsammen 530 kvadratkilometer, hovedsageligt langs den sønderjyske vestkyst mellem Ribe og Tønder. Deres oprindelse

kan føres tilbage til 1400-tallet, da dronning Margrethe af sin private formue lidt efter lidt købte disse områder op og lagde dem ind under bispens i Ribe som en del af kongeriget Danmark.

Fra dronning Margrethes side var opkøbene ment som et forsøg på at gennemhulle de komplicerede arvefølgebestemmelser og på den måde skabe en række rene, danske bastioner i denne blandede landsdel. Opkøbene fulgte ikke nogen egentlig plan – princippet var, at dronning Margrethe først godhedsfuldt lånte penge ud til trængende besiddere for derefter – når det kneb med tilbagebetalingen – at overtage områderne! Det har affødt mange inkonsekvenser, som når husene på den ene vejside i en landsby tilhørte enklaverne, mens dem på den anden vejside hørte under Slesvigs administration. Helt parodisk blev det i Rødding, hvor Danmarks første folkehøjskole blev oprettet ved at slå to gårde sammen. Herved kom skolens ene ende til at høre under kongeriget, mens den anden hørte Slesvig til!

Da Danmark i 1849 fik sin første grundlov, kom den også til at omfatte enklaverne (i modsætning til den øvrige del af Sønderjylland), og det bidrog yderligere til at knytte enklavernes cirka 15.000 indbyggere nærmere til kongeriget og var med til at styrke den folkelige rejsning, som her senere fandt sted.

Tabet af Slesvig i 1864 betød en grænsedragning, som ikke kunne tage hensyn til enklaverne. Da det imidlertid formelt anerkendtes, at enklaverne ikke med rette kunne tilkomme Danmarks sejrende fjender, blev der lavet en handel. Som kompensation for enklaverne fik Danmark et område syd for Kolding (de otte sogne) samt øen Ærø, der – sin beliggenhed til trods – hidtil havde hørt under Slesvig.

Enklaverne var nu slettet af landkortet – men de eksisterede i folkelig henseende videre. Danskheden viste sig her at være ualmindelig godt forankret. At det ikke var en stemningsbølge, men en århundredgammel tradition oplevede vor tid eksempel på. Da nazismen i 30'erne trykkes op nord for den danske tyske grænse, og den hjemmetyske bevægelse her begyndte at vokse stærkt, skød den tidligere enklave omkring Visby sig fortsat ind i den tyske sindelagsbarriere som en ø, der ikke gav efter for trykket.

Visby-enklavens samhörighed med kongeriget var en af årsagerne til, at Visby som det første sogn i Sønderjylland fik en brugsforening. Den umiddelbare følelse i enklaverne – efter Sønderjyllands afståelse – var dyb modløshed, og mange af beboerne mente ikke, at de kunne leve videre på deres hjemegn under tyskernes herredømme. En af dem var en yngre mand, *Fr. Høyberg*, der besluttede at bryde op umiddelbart efter den nye grænsedragning. Han flyttede først til Ribe, men arbejdede senere i Salling og på Sjælland, og her stiftede han bekendtskab med de første danske brugsforeninger.

I 1870 besluttede han at vende tilbage til sin hjemegn, og han tog straks fat på at stifte en brugsforening – ikke blot som et redskab til at løse sociale opgaver, men også som et nationalt samlingspunkt.

„Her i Visby med dens mange Arbejderfamilier –

skriver han i sine erindringer – og med de to store Gaarde som Støtte syntes der at være gode Udsigter for en saadan Forening, saa meget mere som næsten hele Husmandsstanden stod indskrevet i Høkerens Bøger med større og mindre Beløb, og som paa den maade afhængig af ham maatte betale Varerne alt for dyrt...“

I foreningens forhandlingsprotokol findes en fortegnelse over det første års varesalg, og den giver et interessant indblik i, hvad man dengang forstod ved „livsfornødenheder“ – den nystiftede brugsforenings opgave var nemlig ifølge dens love at handle med livsfornødenheder! Fortegnelsen ser således ud:

1150 pund sirup (brugtes som sødemiddel, fordi det var billigere end sukker), 1020 pund kaffe, 550 pund ris, 220 pund rosiner og korender, 1100 pund salt, 140 pund hvidt sæbe (en luksusvare, kan man forstå!) 800 pund soda, 437 sigtebrød, 8 tønder gryn, 130 pund risml, 220 pund sukker, 580 pund cikorie (som kaffetilsætning), 320 pund svesker, 1000 pund petroleum, 500 pund ost, 400 pund grøn sæbe, 400 pund tør fisk, 2070 pund rugbrød og 2300 pund bygmel.

Foreningens første butik var en af skolelærer *Kaysens* stuer, som han gratis stillede til rådighed, men i 1879 kunne foreningen bygge egen ejendom, hvorved det blev muligt bedre at realisere et andet formål, som foreningen havde sat sig: at arrangere folkelige møder af national, religiøs og oplysende karakter. Og man fik oprettet en stor bogsamling, der dog senere gik over i sognebiblioteket.

Brugsforeningen, der den dag i dag eksisterer i bedste velgående, blev det midtpunkt, hvorfra udgik initiativ og praktisk arbejdskraft ved oprettelse af en lang række foreninger og organisationer af praktisk og oplysende betydning (sparekasse, brandkasse, sygeplejeforening, skoleforening m. m.), og med sit forsamlingslokale havde brugsforeningen også vist en praktisk måde at holde et samfunds fællesskab levende på. Da Visby nogle år senere fik et egentligt forsamlingshus, var dette det første i Vestlandet og nummer to i hele Sønderjylland.

Brødrene GRAM præsenterer:

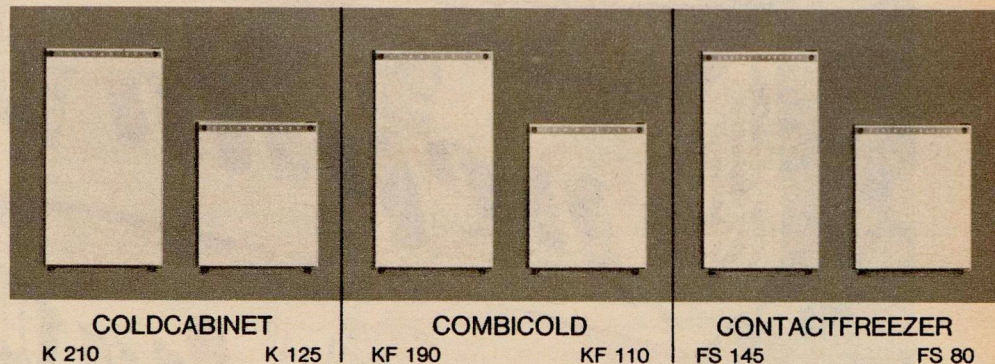
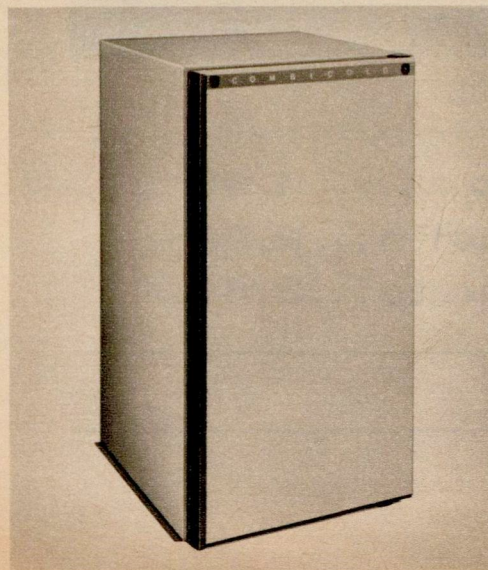
GRAM MULTI-LINE

- den helt ny linie i køl og frost
til enhver husholdning!

Nu bestemmer De selv,
ikke blot hvor skabet skal stå, men
også hvordan det skal være.

Med GRAM MULTI-LINE er det
muligt at sammensætte utallige kom-
binationer af køl og frost – og udvide
i takt med familiens voksende behov.
3 gennemtænkte skabstyper – hver i
2 praktiske størrelser – danner et nyt,
revolutionerende byggesystem ... med
ekstra værdi i de specielle GRAM
MULTI-BOXE!

Vælg i GRAM MULTI-LINE, hvad
der svarer til Deres øjeblikkelige be-
hov – og se samtidig, hvor nemt det er
at bygge videre. Placer skabene ved si-
den af hinanden, ovenpå hinanden el-
ler uafhængigt af hinanden. Alt er mu-
ligt – fordi alle mål er i harmoni med
arkitekternes plan for rationel bolig-
indretning. GRAM MULTI-LINE er
også ideel til indbygning. Det er nemt,
det er elegant. De kan selv gøre det!

Udvendig beklædning: Lavtemperatur-
emaillet, antirustbehandlet stålplade.
Indvendig: Fugefri special-plast, hy-
giejnisk, let at renholde.
Den helstøbte skumisulering fylder mi-
nimalt – derfor større indvendig plads
inden for samme ydre ramme.
Det rustfri, polerede håndtag i fuld
dørhøjde er bekvemt for enhver. Der
er magnetætningsliste – blot et let
skub, og døren slutter tæt.

Nye fordele,
der fortsætter helt ind på Deres bord!
I samme nu De åbner døren i Deres GRAM
køleskab, får De øje på ekstra fordele. Døren
er udstyret med GRAM MULTI-BOXE –
praktiske plasticskåle med glasklart låg.
GRAM MULTI-BOXE er udtagelige – og
kan anvendes overalt i skabene, altså også i
frostrum.

Ideelle til opbevaring af fødevarer. Velegnede
til direkte servering af smør, leverpostej, på-
læg osv. Kan vendes omkring og anvendes
f. eks. som osteklokke. Den praktiske æg-rist
har også plads til de store A-æg.
De tætsluttende låg forhindrer, at fødevarerne
tørres ind eller får afsmag. Sparer en stor del
indpakningsmateriale, som f. eks. aluminiums-
folie og plastposer – og gør opvasken mindre.

GRAM MULTI-BOXE
hjælper til, når De dækker bord!

Se allerede nu de første modeller hos
GRAM-forhandleren og få udleveret
den store farvebrochure, der giver Dem
alle oplysninger.

DER KAN VÆRE MANGE KILO I ET
GRAM
BRØDRENE GRAM A/S - VOJENS

EN IDE BLI'R
100 AR

Brugsen - idag som dengang - en ven i købet

**For effektiv
og skånsom tandpleje!**

OBS: SE PRISEN

pepita flour, stor, 52 gram netto 1,98

pepita flour, kæmpe, 100 gram netto ... 2,98

pepita flour, gigant, 140 gram netto ... 3,48

BRUGSEN

- OG DIVIDENDE OVENIKØBET